

Бел

№ 648444

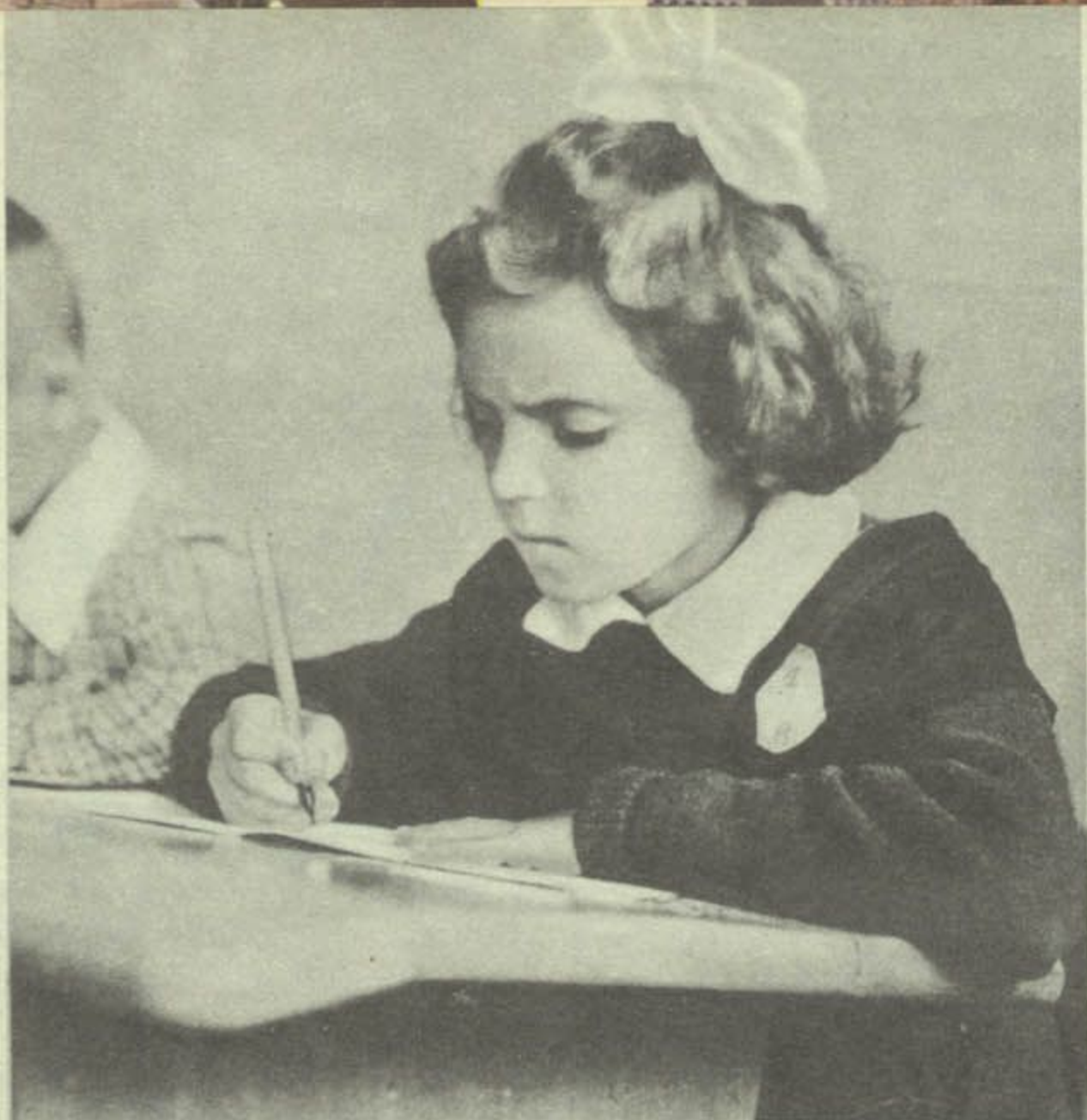
Чытайце ў нумары:
Вялікая сіла ● На-
шчадкі Карчагіна
● Фабрыка, якіх не
было яшчэ ● Шчод-
расць ● Усё павін-
на быць прыгожа
● Колькі каштуюць
сем капеек... ● Апа-
вяданне „Людзі доб-
рыя“ ● Вершы Еў-
дакіі Лось

работніца і сялянка

9

1970

ДЗЯЦІН- СТВА СЯДАЕ ЗА

**работніца
і сялянка**

№ 9
ВЕРАСЕНЬ
1970

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДААННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

год выдання сорак шосты

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Яшчэ немаўлятамі, на руках, бацькі прыносяць іх у яслі. У яслях яны цвёрда становяцца на ўласныя ногі, вучацца самастойна есці лыжкай («Я сам... Я сама...»). Вучацца гаварыць. І кожны іх крок, кожнае новае слова — усё гэта падзеі...

Потым яны падростаюць і пераходзяць у дзіцячы сад. І гэта таксама падзея. Для мамы з татам, для бабулі («Якія яслі — Славік ходзіць ужо ў дзіцячы сад!»). Для саміх дзяцей («Тамара Іванаўна сказала: я ўжо вялікая...»).

І, нарэшце — хваляючая падзея для іх і для таго, на чыіх вачах яны растуць і выходзяць з дня ў дзень, з году ў год — для выхавацеля. Мяркуюць самі: бацькі прыносяць і здаюць свайго гадавалага сына ці дачушку на іх рукі. Мінае шэсць год — і з гэтых самых рук (і з сэрца!) выходзяць ужо маленькія грамадзяне. Яны ідуць у школу. Дзяцінства сядзе за парту. І яго страчаюць ужо новыя інтарэсы, абавязкі, чакае пэўны клопат.

Аднак палохаць ім дзяцей не трэба. Не трэба палохацца яго і дарослым. Да ўсяго гэтага, новага, дзяцей трэба рыхтаваць. Трэба рыхтавацца і самім бацькам з выхавацелямі.

Усе нашы пачатковыя школы перайшлі на новыя праграмы навучання. Сённяшнія першакласнікі істотна адрозніваюцца ад першакласнікаў мінулых год. Сёння ад іх патрабуюцца больш самастойнасці. Аб'ём ведаў іх таксама большы, чым ён быў у першакласнікаў некалькі год назад. Аднак усё гэта само сабою не прыходзіць. Усё гэта дасягаецца шляхам настойлівай і ўдумлівай падрыхтоўкі дзіцяці яшчэ да школы. І таму цяпер, як ніколі раней, бацькоў асабліва хвалюе пытанне: **чаму** вучыць і **як** вучыць дзяцей да школы?

Было б памылкай на гэта пытанне даць адказ прамалінейны: паколькі праграма пачатковай школы ўскладнілася, дзяцей да школы перш за ўсё неабходна навучыць пісьму, чытання і лічэнню.

Навучыць неабходна, але як?

Праграма выхавання ў дзіцячым садзе захоўвае ранейшыя асноўныя прынцыпы выхавання дзяцей-дашкольнікаў. Аднак сёння яна ўлічвае і новыя дасягненні і новы вопыт у тэорыі дашкольнага выхавання, прадагледжвае больш грунтоўную падрыхтоўку дзяцей да школы, цесную сувязь выхаваўчай і навучальнай работы дзіцячага сада з новымі праграмамі навучання ў пачатковай школе. Цяпер не толькі знаёмяць дзяцей з асобнымі рэчамі і з'явамі, але і вучаць іх разумець гэтыя з'явы, іх узаемасувязь, узаемазалежнасць. Дзіцячы сад выходзіць ў дзяцей маральныя і валавыя якасці, без якіх немагчымы сістэматычныя заняткі ў школе. Карацей кажучы, дзіцячы сад, у прыватнасці яго падрыхтоўчыя групы, рыхтуе цяпер ужо вучняў.

Коротка раскажу, як працуюць падрыхтоўчыя групы ў нашым 263-м дзіцячым садзе Мінска. У нас дванаццаць груп: 4 ясельныя і 8 груп сада. З іх мы выпускалі сёлета (як і ў школе, у нас таксама выпускнікі, у нас таксама развітальныя ўрачыстыя ранішнікі з кветкамі, з падарункамі і

Ба 4358

часам слязьмі бабуль і мам) дзве падрыхтоўчыя групы. Усе выхаванцы гэтых груп першакласнікі ўжо, ужо вучні.

Як жа мы ўсе рыхтавалі іх (і самі рыхтаваліся) да гэтага, такога адказнага, якасна зусім новага кроку?

Падрыхтоўка пачалася з верасня мінулага года. Перш за ўсё нашы выхаванцы падрыхтоўчых груп Людміла Вікенцьеўна Валожына і Тамара Іванаўна Сянкевіч разам з работнікамі Акцябрскага райана па дашкольнаму выхаванню дэталёва азнаёміліся з новай школьнай праграмай. Затым мы наладзілі цесны кантакт паміж выхаванцамі падрыхтоўчых груп і настаўнікамі першых класаў сярэдняй школы № 1 — нашага шэфа і нашай блізкай суседкі. Настаўнікі Власенка Людміла Іванаўна і Яцэвіч Таісія Адамаўна прыходзілі да нас на заняткі па пісьму, лічэнню і роднай мове, а потым сумесна з выхаванцамі абмяркоўвалі іх, давалі свае парады. Нашы выхаванцы наведвалі гэтыя ўрокі ў школе. І таксама пераймалі вопыт.

Гэтакімі ж неабходнымі, карыснымі і цікавымі былі сустрэчы-канфе-

рэнцыі з бацькамі. Тэма, ці, больш дакладней, мэта гэтых стрэч фармулявалася так: «Як рыхтаваць дзяцей да школы ў сям'і». Яшчэ А. С. Макаранка пісаў, што грамадзянін нараджаецца ў сям'і. У сям'і, з першых дзён жыцця дзіцяці, закладваюцца асновы яго характару. Вось пра гэта і ішла гутарка з бацькамі: як выходзіць у дзяцей увагу, настойлівасць, павагу да старэйшых і сяброў. Выказвалася многа думак і меркаванняў, былі спрэчкі. Але, як вядома, у спрэчках адшукваецца ісціна...

Сувязь са школай у нас не абмяжоўваецца толькі кантактамі паміж выхаванцамі і настаўнікамі. Дзеці ў нас таксама сябруюць са школай, сябруюць з вучнямі.

Кожную суботу нашы падрыхтоўчыя групы ходзяць «вучыцца ў школу» — ходзяць на ўрок першакласнікаў са сваёй «гаспадаркай» — крэсэлкамі. Слухаюць, як ідзе ўрок, паступова прывычайваюцца да школьнага рытму і рэжыму і такім чынам прывычайваюцца да школы. (А гэта таксама немалая навука!)

Практыкуюцца ў нас і адваротнае: як шэфы, як старэйшыя, вучні пры-

ходзяць да нас, у сад: рамантуюць цацкі, лапаткі, граблі, точаць карандашы, падклеіваюць кнігі, дзяўчынкі шыюць лялькам сукенкі. І гэта, мы лічым, цікава і карысна і тым і другім дзецям. Старэйшыя — вучні — атрымліваюць высакародную радасць стваральніцкай. У нашых, дашкольнікаў, гэта выклікае пачуццё захаплення сваімі сябрамі і ў той жа час нараджае імкненне хутчэй самім стаць «вялікімі», самім навучыцца рабіць усё тое, што ўмеюць старэйшыя — вучні.

Праўда, усе гэтыя стрэчы ў значнай мерыносяць характар гульні. Яны праходзяць пад умелым кіраўніцтвам нашых вопытных выхаванцаў і настаўнікаў.

Трэба ўмець у час заўважыць, што дзеці стаміліся і страцілі цікавасць да заняткаў, каб тут жа пераклучыць іх увагу на іншае, каб зноў узбудзіць уяўленне, зноў зрабіць заняткі цікавымі і карыснымі.

Вучні школы № 1 выступаюць перад нашымі дзецьмі з канцэртамі. Гэтыя дні праходзяць як найвялікшае свята. Разам з падрыхтоўчай групай першакласнікі ходзяць на экскурсію. Асабліва ўрачыстым і запамінальным быў у нас такі калектыўны паход на плошчу Леніна. Дзеці рыхтаваліся да гэтага паходу, яны прынеслі дзядулю Ільчу кветкі і потым доўга ўспаміналі, як ім было цікава і прыемна.

Адной з форм — я лічу, выключна карысных форм — падрыхтоўкі дзяцей да школы з'яўляецца выхаванне працоўных навыкаў, выхаванне павагі да людзей працы і да справы іх рук. Мы практыкуем часам экскурсіі нашых дзяцей на рабочыя пляцоўкі. А там выхаванцы і майстры праводзяць з дзецьмі даступныя гутаркі на гэту тэму. На вачах у дзяцей і прыклад калектыву нашага ўласнага сада. У спадчыну мы атрымалі страшэнна разбураную і забруджаную пляцоўку. А зірніце сёння на нашу тэрыторыю. Сёння яна нагадвае вялікі, дагледжаны сад-кветнік... Таму і дзеці берагуць кожную кветачку, кожны кустік. І таксама любяць і ганарацца сваімі садамі.

Справа выхавання дзіцяці, чалавека, грамадзяніна, — напэўна, можна сказаць, найцяжэйшая з усіх спраў на зямлі. Вы можаце па любому пытанню, па любой галіне навукі і тэхнікі знайсці самую дакладную літаратуру. Але знайдзіце вы хоць адну такую кніжку ў складовішчах сусветнай літаратуры, у якой бы вы прачыталі — адзіна дакладны і правільны раз назаўсёды — «рэцэпт», як выходзіць дзіця, каб з яго выйшаў Чалавек з вялікай літары.

Кніг вы знойдзеце і прачытаеце многа, але ў ніводнай з іх не знойдзеце такога катэгарычнага рэцэпта. Бо што ні дзіця, што ні чалавек — гэта кожны раз — новы свет.

Можа таму такая цікавая і ўдзячная (хоць і нялёгкая) наша прафесія — выхаванцаў: адкрываць і ствараць свет дзіцячых сэрцаў, рыхтаваць з іх грамадзян вялікай будучыні, імя якой камунізм.

Н. ЗУСЬКО,
загадчыца дзіцячага сада № 263.

ФАБРЫКА, ЯКІХ ЯШЧЭ НЕ БЫЛО

Фота Ул. Вяхоткі.

У дырэктара саўгаса Аляксея Леанідавіча Тубальца і ветурача Галіны Няхайчык свае справы, свае размовы.

Калі я прыязджаю дамоў, у сваё роднае Залессе, мяне сустракае дзед Мацей. Яму ўжо далёка за дзевяноста, але дзед усё яшчэ, як і некалі, жавы, дапытны, кемлівы. Адно, што адмовіла было, дык гэта вушы. У апошні час стаў крыху недачуваць.

— Братачка (яго любімы зваротак)! Кажуць, навука дайшла, што замест вушэй апарацікі ставяць, ці праўда?

— Праўда.

— Куплю сабе.

Купіў дзед Мацей «вушы». Ездзіў па іх ажно ў сталіцу. Сустрэўся з прафесарам Марыяй Мякіннікавай. Расказаў

пра сваё гора. Прафесар памагла старому земляробу, выпісала слыхавы апарат.

Карыстаецца новымі вушамі дзед Мацей, калі радыё слухае або цікавую гутарку.

— Што чуваць на свеце?— першае яго пытанне.

— А як справы ў Залессі?

— Скажаць што блага — грэх. Але...

Пасля свайго «але» дзед на некаторы час змаўкае, нешта думае і нарэшце кажа:

— Ой, як навука далёка дайшла! Людзі да неба дабраліся. Вось каб навучыліся яшчэ худобу машынамі карміць. Кароў жа дояць машынамі, лічы...

Дзед Мацей амаль з першых дзён арганізацыі калгаса і да нядаўніх год працаваў на ферме: конюхам, кармачом, возчыкам малака. Бачыў ён нялёгкую працу свінак, даяркі, даглядчыка. Было так (ды і цяпер сям-там можна сустрэць): адна свінарка даглядае групу свіней, яе абавязак — звярнуць харч, паднесці да лыча, прыбраць за жывёлай. Пры такой арганізацыі працы аддача невялікая. Таму і скварка дарагая.

Я міжволі прыгадаў дзеда Мацея, калі пабываў у саўгасе «Бараўляны», што пад Мінскам. На фабрыцы, якіх яшчэ ў нас не было. Высокія каміны, светлыя цэхі, машыны, паравыя катлы... Усё абсталявана па апошняму слову сучаснай тэхнікі. Саўгас «Бараўляны» спецыялізуецца на адкорме свіней. Гаспадаркі раёна дастаўляюць сюды маладняк па 50—60 кілаграмаў вагой, а праз некаторы час з цэхаў саўгаснай фабрыкі на мясакамбінаты ідуць кормнікі па 130—140 кілаграмаў. Там прадукцыя бараўлянцаў перапрабляецца на кумпячкі, каў-

басу, карэйку, кансервы, адным словам, ва ўсё тое, за што спажывец працаўніку сельскай гаспадаркі кажа дзякуй.

Кумпяк, карэйка... У магазіне купляем гэтыя прадукты і ведаем, што цана іх усюды аднолькавая. Але, мусіць, мала хто са спажывцоў задумваецца, колькі каштуюць гэтыя кумпячкі ды карэйкі нашым гаспадаркам. Я ведаю адзін саўгас (не буду называць яго), дзе сабекошт кілаграма свініны ў жывой вазе складае... 3 рублі. Прадае саўгас сваю прадукцыю па 1 руб. 95 кап. Зарабляюць на мясе, як Заблоцкі на мыле.

А вось у саўгасе «Бараўляны» ўсё ў ажур. Сабекошт цэнтнера прыбаўлення ў вазе зніжаны да 103 рублёў. Чысты прыбытак ад адной свінагадоўлі летась склаў 140 тысяч рублёў. Я не буду спыняцца на іншых эканамічных паказчыках, якія таксама сведчаць, што гаспадарца тут дбайна, працуюць рэнтабельна. Але варта сказаць вось што: адзін рабочы за дзень дае прадукцыі на 17 рублёў; на атрыманне цэнтнера свініны выдаткоўваюцца толькі 82 кармавыя адзінкі, а каштуе кармавая адзінка 7,5 капейкі.

Таннае мяса — вынік высокай механізацыі працаёмкіх працэсаў. Тут усё робяць машыны. Вось, напрыклад, кармакухня. Герметычна закрытыя катлы, машыны для стэрылізацыі, трубаправоды, пнеўматычная падача гатовай прадукцыі да свінарнікаў. Тры кухары за дзень вараць 60 тон харчу. Зазначым, што гэта не простыя кухары, а тэхнічна пісьменныя людзі, яны ведаюць і будову паравого катла, і электраматор, і пнеўматыку. Кухар Канстанцін Новік усё сваё жыццё дружыў з тэхнікай. Яго напарнік тава-

рыш Зарута доўгі час працаваў трактарыстам, электрыкам.

Калі назіраеш за працай рабочых фермы, зноў-такі міжвольна прыгадваецца фабрычны рытм. Кожны чалавек дасканала ведае сваю справу, нічога лішняга ў яго рухах. Кухар загрузіў бульбу, камбікорм, падаў ваду, націснуў рычаг — і пара пайшла. Цяпер яго справа сачыць за манометрам. Калі прыборы паказалі, што харч гатовы, націскаецца кнопка — і корм па трубах пайшоў да свінарнікаў. Выгружаюць яго таксама машыны.

Крыху цяжэй даводзіцца свінаркам. Але гэта часовая з'ява. Хутка кормаправоды пададуць страву ў карыта кожнай жывёліне. Тады свінарка будзе сачыць толькі за чысцінёй і парадкам у клетках. Фізічная праца будзе зведзена да мінімуму.

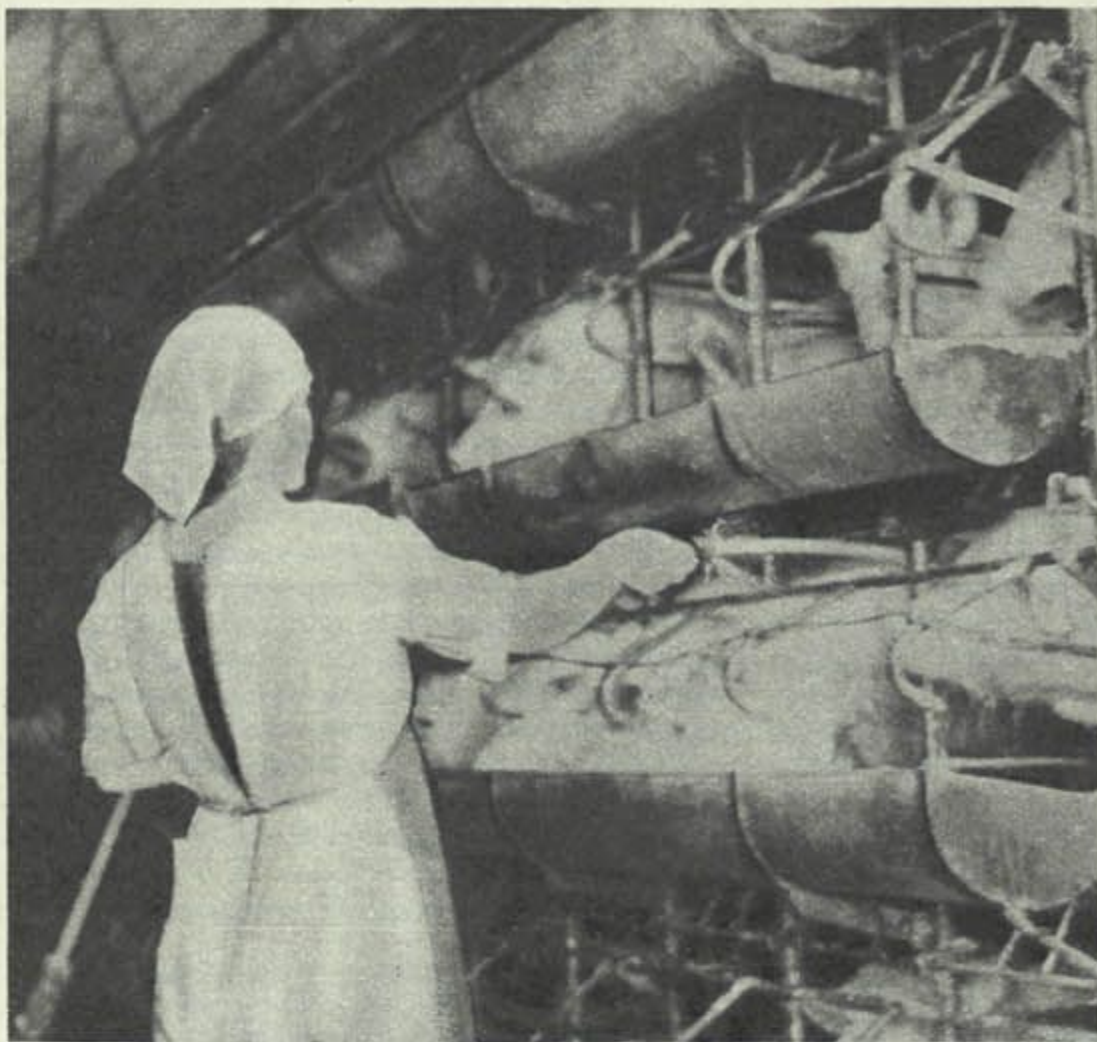
Працаваць можна, вядома, па-рознаму: з душою, з агеньчыкам — і так, дзеля прыліку толькі. Жывёлаводы «Бараўляны» не лічацца ні з часам, ні з цяжкасцямі. Палагеі Максімаўне Шамардовай хутка на пенсію. У яе дзве дачкі, зяць, унукі. Канешне, хапіла б бабульцы і дамашніх спраў.

— А чаму я дома павінна сядзець?— здзівілася Палагея Максімаўна.— Буду разам з людзьмі. Дамашнія справы ўсе па чарзе выконваць будзем.

Палагея Максімаўна адна з паважаных працаўніц. Па ўсіх паказчыках яна наперадзе. Жывёла, якую яна корміць, прыбывае ў вазе на 500—550 грамаў за суткі, а выдаткі на адзінку прадукцыі меншыя, як у іншых. Таму і месячны заробак у Палагеі Максімаўны высокі.

Свінарка Алена Васільева.

Лізавета Ігнацьева, мыйшчыца фермы.

З цеплынёй і павагай гавораць у саўгасе і пра свінарку Аляксандру Дзмітраўну Маклак. Сустрэў я яе, калі Аляксандра Дзмітраўна размаўляла з ветурачом саўгаса. Справа ў тым, што Маланка (так называецца свіння) не ўзяла есці.

— Глядзела вашу Маланку, — супакойвае Галіна Іванаўна, — усё ў парадку. Ніякай небяспекі няма.

— Яно можа і няма, — турбуецца Палагея Дзмітраўна. — Але ж калі дзень не возьме яды, другі — глядзіш, і пайшла жывёліна ўніз.

Каб супакоіць жанчыну, Галіна Іванаўна пайшла яшчэ раз да Маланкі.

Ветурач Галіна Іванаўна Няхайчык — малады спецыяліст. Тры гады назад закончыла Віцебскі ветэрынарны інстытут. Накіравалі на працу ў гэты саўгас. Працуе добра, справу ведае. За гэта яе і паважаюць людзі. Праўда, калі-нікалі муж бывае не задаволены: вельмі шмат часу аддае яна грамадскай гаспадарцы. Работнікі фермы ідуць і ідуць да яе за слушнай парадай, дзейснай дапамогай.

У саўгасе «Бараўляны» я быў у той час, калі радыё і друк прынеслі весткі пра рашэнні ліпеньскага Пленума ЦК КПСС аб чарговых задачах партыі ў галіне сельскай гаспадаркі. У кабінете дырэктара Аляксея Леанідавіча Тубальца сабраліся галоўныя спецыялісты саўгаса, перадавікі вытворчасці, сакратар партарганізацыі Анатоль

Аляксандравіч Русецкі. Гутарка ішла пра справы гаспадаркі. Тут не было ні трыбуны, ні прамойцаў. Людзі проста абменьваліся думкамі. Хаця справы ў саўгасе ідуць някеска, але ж добраму няма межаў. Усюды ёсць рэзервы, якія дбальны гаспадары ўмела адшукваюць і ставяць на службу чалавеку.

На гэтай вытворчай нарадзе гаварылася і аб поўным завяршэнні механізацыі фермаў, і аб павышэнні ўраджайнасці, і далейшым зніжэнні кошту цэнтнера прадукцыі.

Аляксей Леанідавіч Тубалец, падводзячы вынікі размовы, выказаў свае планы на будучыню.

— Летась мы атрымалі па 20 цэнтнераў з гектара збожжавых. Гэта не мяжа. Наша задача мець 28. Павысіць сутачныя прывагі пры зніжэнні затрат кармавых адзінак і чалавечай працы.

Наметкі смелыя, але яны рэальныя і ажыццявімыя, бо тут працуюць руплівыя людзі.

Тое, аб чым даўно марылі людзі, і ў тым ліку мой дзед Мацей, — каб замяніць на фермах фізічную працу машынай, — ужо стала рэчаіснасцю. Вытворчасць мяса ў «Бараўлянах» пастаўлена на фабрычны канвееер. Калі сустрэну Мацея, раскажу яму пра гэта. Ведаю, што такія машыны хутка прыйдуць і ў ягоны саўгас.

М. СЕРГІЕВІЧ.

ВЯЛІКАЯ СІЛА

Сонечным ліпеньскім ранкам па вуліцах Віцебска ішлі з кветкамі да помніка Леніну дэлегаткі абласнога з'езда жанчын. Яны неслі ў сэрцах сваіх любоў і падзяку вялікаму правадару. Бо з імем Уладзіміра Ільіча Леніна непарыўна звязана Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, якая ліквідавала бяспраўнасць і прыгнечанае становішча жанчын, адкрыла перад імі шырокае поле дзейнасці.

Дэлегаткі прыбылі на свой шосты з'езд, як на вялікае свята, прыгожа апранутыя, на грудзях ззяюць ордэны і медалі — урадавыя ўзнагароды за сумленную працу. Тут і праслаўленыя Героі Сацыялістычнай Працы, удзельніцы Вялікай Айчыннай вайны, вучоныя, ветэраны Камуністычнай партыі. Тут і былая лётчыца-штурман з эскадрылі «Нармандыя — Нёман» тав. Ацебрык. Экіпажу іх самалёта былі адрасаваны словы французскага лётчыка: «Калі б французскія хлопцы мелі магчымасць сабраць усе кветкі з усяго свету, мы б іх паклалі да ног рускіх жанчын!».

Усіх іх прывяло на з'езд жаданне падагуліць сваю разнастайную грамадскую працу і вызначыць шляхі на будучае, абмеркаваць вельмі важнае пытанне «Аб задачах на павышэнню ролі жанчын у камуністычным будаўніцтве».

Старшыня абласнога Савета жанчын А. І. Шавякова расказвае пра цікавую і карысную працу, творчае жыццё жанчын вобласці. Сэрца радуецца вялікім зменам, што адбыліся ў жыцці жанчыны-працаўніцы. Згодна перапісу 1897 года ў Віцебскай губерні было толькі тры працэнты пісьменных жанчын. Сёння ў вобласці 55 працэнтаў спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй складаюць жанчыны. Сярод урачоў 65% жанчын, сярод педагогаў і работнікаў культасветустановаў — 75%. Шэсць жанчын сталі дактарамі навук, 99 — кандыдатамі навук і 57 — дацэнтамі.

Пры актыўным удзеле жанчын Віцебшчына паспяхова выконвае планы пяцігодкі. Гэта з іх дапамогай вобласць у мінулым годзе ў два разы перавысіла план продажу зерня дзяржаве, перавыконвае планы продажу малака, мяса, яек. Яны аддаюць усе свае веды, кіпучую энергію даручанай справе на вытворчасці, будаўніцтве, у калгасе і саўгасе, у школе, бальніцы, на транспарце, у сферы грамадскага харчавання і бытавога абслугоўвання насельніцтва.

Пад кіраўніцтвам партыйных арганізацый у вобласці вырастаюць шматлікі жаночыя атрады перадавікоў прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Далёка за межамі Віцебшчыны чуваць слава пра Героіні Сацыялістычнай Працы звенявых па лёну Валянціну Кароткую і Ганну Іванюту з Талачынскага раёна, пра цялятніцу з калгаса імя Леніна Шумілінскага раёна Соф'ю Тарасаўну Пальмінскую, даярку племзавода «Полымя» Сенненскага раёна Алену Дзям'янаўну Сарокіну, свінарку калгаса імя

Валянціна Блізнец з саўгаса Ведрыч заняла трэцяе месца на рэспубліканскім конкурсе даярак.

Фота В. Савіча.

Калініна Віцебскага раёна Раісу Ільінічну Дарафеевну, дзярку саўгаса «Рудакова» Ганну Емяльянаўну Нікалаеву — дэпутата Вярхоўнага Савета СССР. Усім вядомы імёны выдатных працаўніц: прафесара ветэрынарнага інстытута Вольгі Аляксееўны Івановай, закройшчыцы Віцебскай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік» Ганны Арцёмаўны Галубковай, тынкоўшчыцы Аляксандры Афанасьёўны Каралёвай, дэпутата Вярхоўнага Савета СССР, ткачыкі Аршанскага льнокамбіната Лідзіі Сямёнаўны Аксененка, агранома калгаса «Баявы партызан» Расонскага раёна Аляксандры Якаўлеўны Зуевай і многіх-многіх іншых. Сярод узнагароджаных Ленінскім юбілейным медалем амаль палавіна — жанчыны.

Пад сілу жанчынам высокія грамадскія партыйныя і дзяржаўныя пасады. Першымі сакратарамі райкомаў партыі працуюць Ульяна Феакістаўна Крышталева, Ганна Нікіфараўна Ляонава, Валянціна Паўлаўна Вараб'ёва; старшынямі райгавыканкомаў — Валянціна Аляксееўна Клочкова, Яўгенія Захараўна Бураўцава, Валянціна Сцяпанаўна Баранова, Ева Фёдарэўна Ліс. Дырэктар буйнейшага Полацкага завода шклова-лакна — Лідзія Іванаўна Грыгор'ева. Дырэктар саўгаса «Пастаўскі» — Клаўдзія Уладзіміраўна Какошына, «Бабінічы» — Ганна Аляксандраўна Гарнак, «Полацкі» — Галіна Аляксееўна Лагунова, «Тросніца» — Марыя Фёдарэўна Ляхава.

14 жанчын выбраны старшынямі калгасаў, а Ірына Фёдарэўна Шкацёнак амаль чвэрць стагоддзя кіруе калгасам імя Чапаева Лепельскага раёна. Старшыня калгаса «Перамога» Талачынскага раёна Лідзія Андрэеўна Наумава выбрана на III з'ездзе калгаснікаў членам Усесаюзнага калгаснага Савета. А колькі жанчын працуюць брыгадзірамі, загадчыкамі ферм, галоўнымі бухгалтарамі і эканамістамі!

Жанчыны не толькі актыўныя працаўніцы ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, яны яшчэ і маці, яны выходзяць падрастаючае пакаленне, будаўнікоў камуністычнага грамадства, адданных Радзіме, верных заповітам Леніна, ідэям камунізму.

На прадпрыемствах, пры домакіраўніцтвах, у саўгасах і калгасах Віцебскай вобласці на грамадскіх асновах працуюць звыш тысячы пярвічных, раённых і гарадскіх жаночых Саветаў, у склад якіх уваходзіць больш дзевяці тысяч актывістак. Кіраўніцтва жаночымі Саветаў ажыццяўляюць партыйныя і савецкія органы.

Увесь час расце папулярнасць жаночых Саветаў. Усё часцей можна пачуць, што тая справа, за якую ўзяўся жаночы Савет, — абавязкова будзе вырашана. Жансаветы шырока разгортваюць масава-палітычную і культурна-масавую работу сярод жанчын, прыцягваюць іх да практычнай грамадскай дзейнасці. Шмат у іх клопатаў і з дзецьмі: жансаветы сочаць за работай дзіцячых устаноў, за выхаваннем дзяцей у сям'і і ў школе. А яшчэ — ахова працы жанчын на вытворчасці, палепшэнне ўмоў жыцця ў інтэрнатах, барацьба з рэлігійным дурманам, п'янствам і хуліганствам.

З трыбуны з'езда прагучэла прамова брыгадзіра калгаса імя Кірава Віцебскага раёна Г. Ф. Кухарэнкі. Яна расказвае пра жанчын сваёй брыгады.

Мы паспяхова справіліся з сяўбой, з сенакосам. Вялікая сіла тоіцца ў нас, жанчынах, у нашым умненні, ласцы і клопатах.

— А між тым, — працягвае Кухарэнка, — некаторыя кіраўнікі калгасаў і саўгасаў недаацэньваюць ролю жанчын і не заў-

сёды актыўна вылучаюць іх на адказныя пасады. Дарэмна! Нашы жанчыны здольны справіцца з любым, самым адказным участкам работы.

У нас добра працуе жансавет. Некаторыя хлопцы-падлеткі паводзілі сябе дрэнна. Бацькі іх перавыхоўвалі, як умелі: кухаркамі і аплявухамі, і хлопчыкі ўцяклі з дому. А як вярнуліся, іх аддалі ў маю брыгаду. Нялёгка было знайсці ключык да іх сэрцаў, адшукаць правільны падыход. Дзе ласкай, дзе перакананнем. І пачалі хлопцы працаваць добра. Вельмі дапамаглі яны брыгадзе — вывезлі 135 тон сена, палолі пасевы. Маці гэтых падлеткаў дзякавалі жансавету за дапамогу, за тое, што прывучылі хлопчукоў да карыснай працы.

— Якая цікавая праца механізатара! — гаворыць дэлегатка з калгаса імя Чапаева Глыбоцкага раёна М. А. Апцёнак. Яна звяртаецца да дзяўчат вобласці з заклікам:

— Не пужайцеся, дзяўчаты, цяжкасцей, авалодвайце прафесіямі механізатара. За механізмамі наша будучае.

Жансавет калгаса «17-е верасня» Шаркаўшчынскага раёна нямае працаваў, каб стварыць утульнасць у кожным доме, аказаць дапамогу састарэлым калгаснікам, наладзіць праводзіны моладзі ў Савецкую Армію. Мясцовыя настаўнікі і ўрачы ў дапамогу бацькам чытаюць лекцыі пра выхаванне дзяцей.

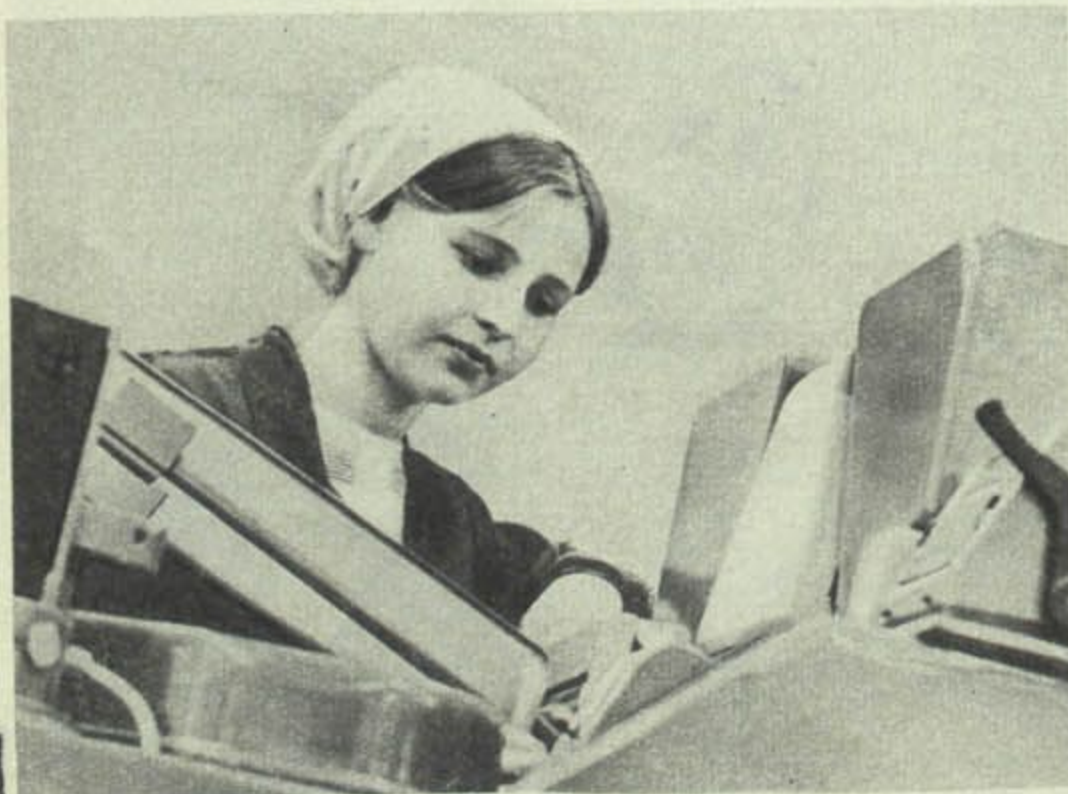
Ад імя старэйшага пакалення ўдзельніц з'езда вітала ветэран калгаснай працы Е. Р. Лежанкова, дэлегат II і III Усесаюзных з'ездаў калгаснікаў, маці васьмярых дзяцей. У сваёй яркай і вобразнай прамове яна гаварыла аб перавагах калгаснага ладу.

— Дзе і ў якой іншай краіне простая сялянка здолела б усім васьмярым даць адукацыю! Мае тры сыны інжынеры, чатыры дачкі — медыкі, а восьмая, самая меншая, працуе ў калгасе і марыць стаць аграномам. І яна ім, безумоўна, стане.

Жанчыны Віцебскага дыванавага камбіната здзейснілі вялікі працоўны подзвіг у часе падрыхтоўкі да 100-годдзя з дня нараджэння Ул. І. Леніна. 120 жанчын камбіната ўзнагароджаны юбілейным медалем. Уся работа жансавета накіравана перш за ўсё на выкананне заданняў пяцігодкі і сацыялістычных абавязальстваў. Жансавет актыўна ўдзельнічае ў размеркаванні пучэвак у піянерскія лагеры і дамы адпачынку. На камбінаце праведзена вялікая работа па збору сродкаў у дапамогу жанчынам В'етнама.

З вялікай павагай ставяцца да жанчын-працаўніц партыйныя і савецкія арганізацыі. Кіраўнікі Віцебскай вобласці гарача падтрымліваюць жаночыя саветы. На з'ездзе выступіў з прамовай сакратар абкома партыі Л. С. Фірысанаў. Ён раскрыў бліжэйшыя задачы па павышэнню прадукцыйнасці працы, барацьбе за эканомію і беражлівасць і выказаў упэўненасць, што слаўныя працаўніцы Віцебшчыны і надалей будуць у першых радах будаўнікоў камунізму. Жанчыны Віцебшчыны паказалі сябе актыўнымі барацьбітамі за мір і дэмакратыю, за дружбу паміж народамі. Яны гарача падтрымліваюць народ В'етнама ў яго справядлівай барацьбе, толькі ў мінулым годзе сабралі і ўнеслі ў фонд міру больш 80 тысяч рублёў. Шматбаковая вытворчая і грамадская дзейнасць жанчын заслугуе найлепшых падзяк, самых цёплых слоў. Народ заўсёды будзе ўслаўляць вашы ўмелыя і добрыя рукі.

З'езд абраў новы склад абласнога Савета. Яго старшыня — Л. С. Шарстнёва. Пажадаем жа новаму жаночаму Савету Віцебшчыны далейшай плённай працы!

Стужачніца Пінскага камбіната верхняга трыкатажу Яніна Галавач па праву лічыцца перадавіком вытворчасці.
Фота І. Змітровіча.

Вялікай павагай у калектыве Гродзенскага азотнавага завода карыстаецца старшая апаратчыца цэха аміяку Зінаіда Міхайлаўна Барадзюк, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР.
Фота М. Мінковіча.

Д А праўлення калгаса прывяла мяне пакручстая пясчаная сцяжынка. Непадалёк на машынным двары кінулася ў вочы маляўнічая група: рослыя, мажныя механізатары нешта гучна гаварылі між сабою, махаючы рукамі, а маленькая, хударлявая жанчына, з тварам задуменым і строгім, глядзела ўдалечыню, незадаволена хмурачыся.

Мусіць, надвор'е не радавала. Раніца была пахмурная і не вельмі цёплая. Вечер-нізавік разбіваў лужыны на дробную луску. Імжа трымалася ў паветры.

Жанчына здалася знаёмай, ці, дакладней кажучы, твар яе — правільныя, крыху рэзкія рысы, і гэта вось ікананічная строгасць... Яна злёгка павярнулася, загарэлая, прадубленая ветрам і сонцам так, што колер скуры зліваўся з яе карычневай балонняй, а ў мяне раптам прамільгнула думка: дык я ж бачыў здымак яе ў Маладзечна, на раённай Дошцы гонару... Здаецца, унізе яшчэ бы-

зала Жанчына і паправіла над вухам пасмачку валасоў. — Вось у мае падапечныя і выпаў «Светлы шлях». Пажыла, папрацавала, а гады праз два падала заяву, каб прынялі ў калгас...

— Самі дзе вучыліся? — можа і недарэчы, а таму неяк паспешліва запытаўся я.

Шэрыя вочы яе затуманіліся, як бывае, калі пераносішся ў далёкае-далёкае, голас стаў мяккі, крышку сумны. Успомніла вёску Буйнікі, што ў Ільінска-Хаванскім раёне Іванаўскай вобласці, успомніла дзяцінства, юнацкія гады, апаленыя вайной.

Бацька адразу пайшоў на фронт. Ад кожнага пісьма ягонага, здаецца, святлела ў хаце. Пакуль... Пакуль не прыйшла чорная вестка: загінуў пад Бялградом.

Маці — колькі памятае Ніна Мікалаеўна — ад цямна да цямна даглядала то кароў, то свіней, то прападала на по-

падымецца ўраджай збожжавых — дык на бульбу недарод... Кажу старшыні Уладзіміру Міхайлавічу Калачыку (прыйшоў ён гады праз два пасля мяне): «Трэба нешта рабіць. Тут у мяне ёсць некаторыя наметкі». А потым зусім пабабску: як жа так, як быць? Ён супакойвае: «Хутка казка раскажваецца, ды не так хутка справа ладзіцца... Землі нашы вельмі бедныя, гаспадарка, аграрная культура былі запушчаныя... Вось разбярэмся, намецім стратэгію і рушым...»

Падумаў я ў гэты момант, што ў «Светлым шляху» шмат ўзнагароджаных ордэнамі і медалямі, а ў Калачыка на грудзях Залатая Зорка Героя, у Ніны Мікалаеўны — ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга; ведаюць калгас і на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве — вунь колькі розных медалёў атрымаў...

Так, агульная праца, душэўны неспа-

ІЗНОЎ ПАКЛІЧА ДЗЕНЬ

ло напісана: галоўны аграном калгаса «Светлы шлях» Ніна Мікалаеўна Сарока... І ні то запытальна, ні то сцвярдзальна сказаў:

— Ніна Мікалаеўна!

— Так.

— А я да вас...

Нібыта працягваючы пачатую перад гэтым размову, яна сказала:

— Як ні сумна, а надвор'ем мы звязаны і звязаны. Чацвёрты дзень дождж — зямля напілася ўволю, хопіць... Як даглядаць пасевы? Трактар на полі рэжа коламі і ўсходы, і зямлю... А цяпер яшчэ і касьбу распачалі. Навошта ён цяпер, дождж — трэба болей сонейка, цяпла...

І аграном быццам забылася пра мяне. Падышла бліжэй да механізатараў, якія з павагай пазіралі на яе, нешта сказала, дала заданні — і іх быццам ветрам здзьмула. Потым да мяне:

— Прабачце. Трэба падскочыць у адно месца. Я ў момант!..

Яна і на самай справе хуценька-хуценька ні то пайшла, ні то пабегла, худзенькая і лёгкая, «скорая на нагу».

Успомнілася, як незадоўга да гэтага мне казалі: «Добра, калі заспеце нашага агранома. Бо яна — ртуць, вечер... Паўсюдна павінна пабываць сама. Хаця калгас і кампактны, але — кіламетры, кіламетры, за дзень — дзесяткі. А яна найбольш — на веласіпедзе ці пеша. Іншы раз ідзе, ідзе, здасца ёй, што марудна — дык абутак з ног далоў і...»

Не паспеў я агледзецца ў канторы, чакаючы Ніну Мікалаеўну, як паявілася і яна сама. Прызнацца, размова ў нас спачатку не клеілася: ці то надвор'е псавала настрой, ці то непакоілі розныя клопаты, але яна ўся неяк сціснулася, быццам спружына, — «заўсёды гэтыя карэспандэнты не ў час!..»

— Ці даўно вы ў Заскавічах?

— З пяцьдзсят трэцяга года перайшла ўчастковым аграномам у Малаўшчызненскую эмтэс, — раздумліва ска-

лі на розных работах — усё для фронту!..

— Трывожна было, голадна, аж нутро выварочвалася. Мусіць, тады і захацелася мне стаць аграномам, — сказала мая субяседніца. — Ухутаюся, бывала, з галавой у падраную коўдру, сагрэюся крыху і думаю: як зрабіць, каб ва ўсіх было ўволю і хлеба, і бульбы, і малака — усяго-ўсяго... Ах, дзяўчо, дзяўчо!.. — Ніна Мікалаеўна змоўкла на момант, уздыхнула, але не цяжка, а з палёгкай, усміхнулася:

— Закончыла, значыцца, у сорок восьмым годзе Растова-Яраслаўскі сельгастэхнікум, атрымала назначэнне ў Беларусь, а мама, як усякая мама, не пуская, адгаварвае: «Куды, дачушка, у гэтую далечыню, няўжо ў нас табе месца не знойдзецца?..» — «Знойдзецца, кажу, ды толькі, мусіць, там я больш патрэбна». Ну і паехала. Стала беларускай. Тут і замуж выйшла. І сын з дачкой нарадзіліся... А што наконце таго, дзе працаваць — хіба ёсць якая розніца: зямля ж у нас адна, наша савецкая зямля.

Ніна Мікалаеўна зірнула ў акно.

— Гляньце, распагоджваецца!

Па небе плылі цёмна-дымчастыя аблокі, хутка, быццам нехта падганяў; між іх шырыліся, раслі блакітныя разводзі, у якія пабліскала сонца.

Узбуджанасць, жаданне хутчэй вырвацца на прастору адлюстраваліся на твары жанчыны. А я загаварыў пра тое, што вось іхні калгас адзін з перадавых у раёне, што летась, напрыклад, з гектара яны сабралі ледзь не сорок цэнтнераў збожжа, дзвесце восемдзсят цэнтнераў бульбы, амаль столькі сама буракоў, урадзілі і лён, і травы — усё гэта добра спрыяла росту грамадскай жывёлагадоўлі; прыгадаў сёлетнія — больш высокія — планы і абавязальствы, а потым спытаў:

— Ну, а як было, калі вы пачалі працаваць у заскавіцкім калгасе?

— Та-ак і было, — нехаця прамовіла Ніна Мікалаеўна. — Збожжавых бралі на гектары з хвосцікам пяць, а бульбы менш ста цэнтнераў. Працую год, два, тры, а малюнак мала мяняецца: крышку

кой, веды і, вядома, «стратэгія» памаглі невыказна. Крута так перавярнулі ўсё. Але гэта, можна сказаць, агульныя словы. А вось «сакрэты» атрымання высокіх ураджаяў сталі раскрывацца пазней, калі паехалі мы на старшынёўскім «газіку» «паглядзець гаспадарку». Паехалі — сам Калачык, Ніна Мікалаеўна і маладая жанчына Клаўдзія Мілюк — другі аграном, адказвае за насенняводства.

Размова ішла дзелавай, спакойнай, сяброўскай. І хаця апошняе слова было за Калачыкам, але ён уважліва выслухоўваў довады Ніны Мікалаеўны, іншы раз мяняў сваё рашэнне, згаджаючыся з ёю, калі яна пераконвала. І было прыемна бачыць узаемнае давер'е і павагу.

За вёскай Хатуцічы спыніліся. За нейкую гадзіну моцна пацяплела. Запыліла дарога. Неба зусім расчысцілася.

Спадарожнікі мае адразу накіраваліся да пшанічнага поля. Пераліваючыся хвалямі пад ветрыкам, яно здалося мне густым, ураджайным. А старшыня і аграномы прынялі нечаканае рашэнне: сасіць на сена. Чаму?

— Месца нізкае, у свой час не вельмі добра асушана, — растлумачыла Ніна Мікалаеўна. — Пасевы з зімоўкі выйшлі зрэджаныя. Падкармілі ўгнаеннямі, думалі, што папрацяцца. А тут — дажджы. Пайшоў палявы метлюжок...

Наведаліся мы ў Готкавічы. Поле тут было размерана слупкамі з дошчачкай-пашпартам наверх.

— Гэта сортавыпрабавальны ўчастак, — сказала Ніна Мікалаеўна. — Калгас зацверджан насенняводчай гаспадаркай.

Уладзімір Міхайлавіч Калачык зазначыў:

— Летась даход арцельны, які падбіраецца пад паўтара мільёна, толькі ад рэалізацыі насення папоўніўся на дзвесце трыццаць тысяч рублёў. Між іншым, тут найбольшай падзякі заслугоўвае Ніна Мікалаеўна. А з нядаўняй пары ў яе паявілася добрая памочніца — Клава Мілюк...

У памяці ўзніклі словы аднаго агра-

нома. Можна па-рознаму працаваць, гаварыць ён. Не тварыць, а несці службу, гэта значыць, спраўна выконваць усе заданні, бываць на палях, у брыгадах, заўважаць і востра крытыкаваць асобныя недахопы, але свайго нічога не ўносіць. Такія людзі, здаецца, заўсёды «на вачах», заўсёды ў руху, хаця справа, якая ім даручана, дзесяткі гадоў стаіць на месцы.

І не проста так успомнілася гэта. Шмат клопату ў агранома — цяжкая заядае. Трэба прасачыць за нааплаеннем угнаенняў, трэба скласці тэхналагічныя карты — для кожнай брыгады, бо калгас на гаспадарчым разліку і грашовай аплаце; трэба арганізаваць працу людзей на сяўбе, доглядзе пасеваў, уборцы; а тут — іншыя прадугледжаныя і непрадугледжаныя справы. Карацей кажучы, атрымліваецца замкнёны круг. Але трэба ўмець вырвацца з яго, паглядзець на ўсё збоку, з вышыні, ці што; асэнсаваць, што ды як — і ісці далей, ісці наперад.

Ніна Мікалаеўна ўмее гэта рабіць. Адсюль — і доследы з гатункамі насення і дозы розных угнаенняў (як і што дасць найлепшы эффект), заўсёднае знаёмства з новым у сельскагаспадарчай навуцы і г. д. Вялікую ўвагу аддае яна гатункам. Напрыклад, у бульбаводстве вядучае месца займаюць такія багатыя на крухмал, смачныя ды ўраджайныя, як «Тэмп», «Лошыцкі», «Агеньчык», «Беларускі крухмалісты», а «Зазерскі», які не зарэкамендаваў сябе, зводзіцца зусім. І разам з вялікімі, працаёмкімі справамі аграном не ўпускае і такія: скажам, уборку камення з палёў, абкошванне дарог, каб пустазелле не лезла ў пасевы...

І няхай «спакой ёй толькі сніцца» — а яна ж яшчэ і сакратар партбюро, — і трэба ўправіцца ў хаце — усё роўна яна бязмерна шчаслівая, радуецца кожнаму дню, які чакае, кліча яе з першым крыкам пёўня, водбліскам ранішняй зары.

А. ФОМЧАНКА.

Я НА прыходзіць на свой завод, дзе ўсе яе ведаюць і яна ўсіх ведае, і яе акружае вірлівы дзень. Яна глазуруйшыца. Гэта яе прафесія. Другая яе пасада — брыгадзір. Усё, што мае сама: вопыт, веды, энергію, яна аддае людзям, маладым рабочым, заражае іх сваёй энергіяй, імкненнем рабіць усё хутчэй і лепш.

У свой час Вера Яўстаф'еўна Пятрэнка прыдумала новы метад нанясення глазуры на дэталі. Раней гэта рабілі пэндзлем. Яна ж прапанавала глазураваць адваротным канцом — ручкай, так амаль удвая хутчэй і лепш. Укаранілі гэты метад, зрабілі спецыяльныя палачкі і ўсё ўзаконілі. Брыгадзір усю сваю брыгаду перавучыла працаваць па-новаму.

Новы цэх Мінскага камбіната буйнаблочных будаўнічых канструкцый. Для пульты кіравання аўтаклавамі — аператар Лідзія Мазурава. Фота І. Змітровіча.

ШЧОДРАСЦЬ

Аднойчы дырэктар завода выклікаў яе да сябе і сказаў:

— Вера Яўстаф'еўна, мы думаем паслаць вас на некаторы час у пятнаццаты цэх. Там адна моладзь на глазуруйцы, і ніхто не ўмее працаваць. Цэх новы, добра абсталяваны, а пакуль што прыносіць адны ўбыткі. Трэба перадаць перадавы метад, навучыць людзей правільна працаваць, а найбольш здольнага чалавека вылучыць на пасаду брыгадзіра.

— Я згодна, — адказала Пятрэнка. — Мне толькі месяцы са два спатрэбіцца, каб навучыць іх.

— Ну, тады ў добры час!

З таго дня мінула амаль два гады. Вера Яўстаф'еўна навучыла многіх.

— Як справы, Галя? — пытаецца яна ў вучаніцы, якая схілілася над аўтаматам. Рукі ў дзяўчыны ўпэўненыя, сама ўся сабраная, уважлівая.

— Будзе добрая работніца, — падумала Вера Яўстаф'еўна. — Але трэба ёй крыху адпачыць.

— Устань, прайдзіся, Галя, ты ж стомілася!

Вера Яўстаф'еўна ўспомніла, як сама пасля ручной глазуруйкі асвойвала паўаўтамат. Спачатку нічога не выходзіла. Аставалася пасля змены, думала, меркавала.

...У брыгадзе Пятрэнка 13 чалавек. Жывуць усе пад дэвізам: адзін за ўсіх, усе за аднаго.

Люба Цётушкіна амаль шэсць месяцаў не выконвала норму. «Гэта норма не па мне, я яе ніколі не выканаю».

Як ёй прывіць адказнасць перад калектывам?

Вера Яўстаф'еўна не хацела крыўдзіць Любу, каб тая не зненавідзела сваю работу.

Адбыўся сход. Гаварылі пра план, аба-

ЖЫВЕ Ў ВЁСЦЫ ЖАНЧЫНА

У чырвоным кутку даяркі слухалі Ангеліну Новікаву. Яна ўчора вярнулася з сесіі абласнога Савета і цяпер расказвала пра свае ўражанні. На сесіі з добрай заклапочанасцю дэпутаты гаварылі пра арганізацыю працы жывёлаводаў, пра іх вучобу.

Жанчыны слухалі ўважліва, а як скончыла, адразу загаманілі, зашумелі. І пра тое, што некаторыя даяркі не сочаць за чысцінёй: малака забруджанае, і што бітонаў не хапае, бо каровы малака прыбавілі...

— Прыбавілі, ды не ўсе — толькі ў перадавікоў, каму лепшых выдзелілі, — уставіла Варка Старынская. — Што, няпраўда? — Яна скрывілася ва ўсмешцы.

Ангеліне Рыгораўне крыўдна стала: на яе намякае. Але змоўчала: словамі хлусню не абвергнеш.

Разыходзіліся ўзрушаныя, разгарачаныя гаворкай.

У кароўніку Ангеліна Рыгораўна спынілася ля Марыі Самусёвай, глядзела, як шырокія далоні жанчыны мякка абхапілі вымя каровы, сталі масіраваць. Успомніла, як некалі Самусёва з увагай і прыхільнасцю перадавала ёй сваю навуку даяркі. Тады яшчэ рукамі даілі.

Асабліва запаў Ангеліне Рыгораўне ў памяць адзін выпадак. Толькі села яна пад карову, з дзесятка разоў пацягнула за саскі — і ўжо няма малака. Карова вялікая, а надой — як ад казы.

— Ад такіх здабудзеш малочныя рэкі, — сярдзіта сказала тады Ангеліна, кінуўшы даіць.

— Вярніся, — паклікала яе Марыя Дзмітраўна. Сама прысела, памасіравала вымя... У даёнку зноў пругка пырснулі тонкія белыя струмені...

Ангеліна Рыгораўна прыладжвала даільны апарат, а ўспамін гэты ўсё не пакідаў яе.

З розных куткоў кароўніка пераклікаліся даяркі. Здаля даносілася скорая ворка Варкі. У гэтай наравістай, іншы

раз надакучлівай, з'едлівай жанчыны нізкі, прыемны голас, але калі Варка з кім-небудзь спрачаецца, у ім паяўляюцца прарэзлівыя, вісклівыя ноткі. Спрачацца ж Варка любіла: і пра справы жывёлаводаў, і пра надвор'е, і пра хітрых дзевак ды хлопцаў-няўклюд.

Надвячоркам, як ішлі з работы, Варка зноў укалола яе:

— Чаго зажурылася? Баішся, што Самусіха зноў апярэдзіць? Яна заўзятая, Самусіха.

Ангеліна Рыгораўна засмяялася.

— Зажурылася, кажаш? Дык вось я зараз вазьму і заспяваю. — І грудным мяккім голасам зацягнула:

— У суботу Янка ехаў ля ракі...

А ў сэрцы шчымяла. Чаму яшчэ бывае несправядлівасць? Калі вось так... не памыляецца чалавек, а наўмысна? Ведае ж Варка, што ніякіх лепшых кароў не выдзелілі ў яе групу. Уззяла яна першацёлак. Год быў цяжкі, кармоў не хапала. Кожны дзень з досвітку і як не да ночы знаходзілася на ферме: счышчала бруд з уздыбленай поўсці на худых рабрыстых баках, выкідала віламі гной, насіла

вязацельствы, дысцыпліну, якасць, камсамольскі гонар.

— Ну, а Любу прыйдзеца перавесці ў іншую брыгаду, на іншую работу, калі тут у яе нічога не выходзіць...

— Не, не, толькі не другая брыгада, — вырвалася ў Любы. — Што я, норму не магу выканаць? Магу!

На гэты раз у Любы не пыталі, чаму яна дасюль не выконвала норму. Пасля размовы Любу як падмянілі. Стала старца. А цяпер яна адна з лепшых.

— Іншы раз пускаешся на хітрыкі, кранаеш самалюбства — і чалавек гатовы горы звярнуць, — смяецца Вера Яўстаф'еўна. — А наогул мне шанцуе, добрыя ўсё дзяўчаты трапляюцца...

Парадак у брыгадзе цвёрды, толькі на першы погляд здаецца, што ўсё ідзе само сабой. Сартыроўшчыца Люда Новікава прыходзіць на завод разам з брыгадзірам, раней за ўсіх. Брыгадзір для ўсіх выпісвае матэрыялы, а Люда развядзе пасту, замерыць, размочыць пэндзлі. Па сваёй пасадае сартыроўшчыца абавязана толькі разносіць дэталі на абпальванне. Але Люда Новікава ніколі не лічыць, што ўваходзіць у яе абавязкі, а што не. Яна хоча, каб яе брыгада рытмічна працавала, каб усе ў брыгадзе добра рабілі. Яна сама марыць стаць за аўтамат, а пакуль што зробіць сваю работу — і памагае дзяўчатам, а то сядзе за паўаўтамат.

— Вера Яўстаф'еўна, — весела паведамляе Люда, — а ў мяне ўжо выхадзіць!

І Вера Яўстаф'еўна ўсміхаецца: «Вось і добра, хутка будзем здаваць экзамен на вопытную глазуроўшчыцу». А дзяўчына, як тая птушка, паляцела памагаць іншым.

...Вясёлая, жыццярэдасная Валя ўрываецца ў пакой. Кідае на стол падручнікі па фізіцы, канспекты, часопісы, томікі вершаў Поля Элюара, Ясеніна. Падыходзіць да маці, абдымае яе і ціхенька кажа:

— Мамачка, а мяне занеслі на заводскую Дошку гонару.

Пазнаёмцеся — Ніна Вярхоўкіна з Добруша. Яна актыўны грамадскі распаўсюджвальнік друку.

Валя пасля школы пайшла на завод, дзе працавала маці, але трапіла ў іншы цэх. Працуе з душой, маці не сорамна за яе. Маці заўсёды дома расказвае пра свае справы, а Валя пра свае. Вось і зараз Вера Яўстаф'еўна пахвалілася дачцэ:

— Залатыя мае дзяўчаты з брыгады. Вось падалі заяву ў цэхком, каб павялічылі нормы выпрацоўкі на 30%. Яны ў мяне ўсе на падбор: Люда Грышчанка, Валя Оськіна, Люба Цётушкіна, Аносава Люба, Памазёнак Лена і ўсе астатнія.

...Турботы, клопаты, радасці. Іх многа — на рабоце і дома — у маці, брыгадзіра, дэпутата абласнога Савета дэпу-

татаў працоўных. Учора правярала, як вучацца камсамольцы ў школах рабочай моладзі, сёння ўладкоўвала дзяўчат у інтэрнат (яна член жыллёва-бытавой камісіі), а заўтра будзе новы клопат. Адны ідуць да яе параіцца, другія — са сваёй прапановай, а то і з бядой. Такая ўжо ў яе шчодрая душа: падзеліцца з іншымі ўсім, што мае сама, кожнаму дапаможа, асабліва навічкам, якія штогод прыходзяць на завод. Такі характар у брыгадзіра Веры Яўстаф'еўны Пятрэнка.

Н. ЛЯДЭНКА

г. Віцебск, завод радыёдэталей.

сена, салому. Увечары, накарміўшы і паклаўшы спаць дзяцей, парыла ў гарачай вадзе рукі, каб пазбавіцца ад нуднага тупога болю, абкручвала кужэльнымі абрэзкамі парэпаных пальцы.

Ішоў час. Ангеліна Рыгораўна ўсё часцей бачыла, як гарнуліся да яе маладыя даяркі, бяхітрасна надакучалі: то расказы, як лепш першацёлак раздойваць, то — як трэба карміць кароў, якія запускаюцца... Уніклівыя яны цяпер, маладыя дзяўчаты.

На наступны год Новікава апырэдзіла сваю настаўніцу Марыю Самусёву і заваявала першынство ў раёне. А неўзабаве — радасная вестка: праца яе адзначана высокай урадавай узнагародай, ордэнам Леніна.

Калючыя словы Варкі балюча кранулі Ангеліну Рыгораўну не столькі таму, што крыўдзілі яе асабіста. Чаму Варка такая з'едлівая, адкуль такія бяруцца?.. Перад тым, як павярнуць у свой двор, яна спынілася ля веснічак, сказала:

— А ведаеш, Варка, як добра было б, каб ты абедзвюх — і мяне і Самусёву — апырэдзіла. Здолееш?

— Здолею, калі мне кароў дадуць такіх, як табел!..

Было ўжо цёмна. У вокны зазірнуў месячык. Усміхаўся, ззяў. Ангеліна Рыгораўна, зайшоўшы ў хату, палюбавалася, як ён плёскаўся ў шыбах. «Так і быць», — вырашыла канчаткова, — перадам сваю групу каму-небудзь з моладзі, а сама вазьму самую непрадуктыўную. Ну, пабачым, Варка, што ты потым скажаш! Так і зрабіла.

Па-ранейшаму Ангеліна Рыгораўна старанна даглядае жывёлу — своечасова корміць, чысціць, мые. Толькі працу яе ўжо не параўнаеш з тым, што было ў першыя гады. Цяпер электрычнасць, механізмы.

Не трэба ўжо выкідаць віламі гной, каб ачысціць стойла — на дапамогу прыйшоў скрабковы транспарцёр. Ваду падаюць аўтапаілки. Даенне таксама механізавана. Безадмоўна працуюць даільныя апараты. Трэба толькі карыстацца імі ўмела — каб яны былі заўсёды чыстыя, працёртыя. Ангеліна Рыгораўна добра гэта ўсвядоміла і даільныя апараты ўтрымлівае ва ўзорным парадку.

Кармы гатуюць цудоўныя машыны — «Валгар», кормапрыгатавальнік бесперапыннага дзеяння КН-3 і іншыя. Цяпер для жывёлы складаюцца навукова абгрунтаваныя рацыёны, правільна збалансаваныя па неабходных пажыўных рэчывах. Тое самае сена, скажам, цяпер запраўляецца хімічнымі, мінеральнымі, вітаміннымі дабаўкамі. Кармоў хапае, толькі правільна кармі.

Вальней цяпер стала даяркам. У Ангеліны Рыгораўны хапае часу і для сям'і, і для партыйнай работы, і для вучобы. Сама яна абавязалася надаць ад кожнай каровы па 3700 кілаграмаў малака. Слова сваё стрымала. Выконваюць сваё абяцанне і астатнія даяркі. Калгас па надоях малака — першы ў раёне.

Жыве ў вёсцы жанчына, простая даярка. Нічога асаблівага не робіць — працуе сумленна, а за ёй цягнуцца і іншыя. Крок за крокам ідуць яны разам уперад.

А. КАПУСЦІН.

Калгас імя Кірава
Жлобінскага раёна.

КЛОПАТЫ ПАРТОРГА

Па вуліцы маладога горада ідзе жанчына. Увесь час ёй насустрач трапляюцца юнакі і дзяўчаты.

— Добры дзень, Аляксандра Кліменцьеўна!

— Добры дзень!

Аляксандру Місюк у Наваполацку ведаюць многія, ведаюць і паважаюць. У яе, старшага выхавальніка жыллёва-камунальнай канторы трэста № 16 «Нафтабуд», сакратара прывічнай партыйнай арганізацыі, вялікая сям'я — 3 тысячы жыхароў маладзёжных інтэрнатаў. Пасада складаная, адказная, аднак Аляксандра Кліменцьеўна спраўляецца. Памагае вялікі жыццёвы вопыт. У гады Вялікай Айчыннай вайны выпускніца Полацкага педагагічнага вучылішча была разведчыцай у Дрысенскай партызанскай брыгадзе (Віцебская вобласць). А калі адгрымелі баі — настаўнічала, працавала ў бібліятэцы, партыйных органах, выконвала абавязкі інспектара па кадрах на адным з прадпрыемстваў Верхнядзвіншчыны. У 1962 годзе пераехала на Нафтабуд, у край вялікай беларускай хіміі. Камуністы жыллёва-камунальнай канторы вось ужо шосты раз выбіраюць Аляксандру Кліменцьеўну сваім важаком. І яна апраўдвае іх давер.

З самай раніцы прыйшоў на парад да сакратара палітінфарматар Іван Рыгоравіч Старыковіч.

— Хачу падрыхтаваць лекцыю аб агрэсіўнай палітыцы ЗША ў Камбоджы. Вось толькі не ведаю, дзе знайсці патрэбны матэрыял.

— Абавязкова праглядзіце штотыднёвік «За рубяжом», газеты «Правда» і «Известия».

— Дзякую, Аляксандра Кліменцьеўна!

Новы наведвальнік — старшыня мясцовага прафсаюза Галіна Аляксееўна Барановіч.

— Складаю план работы прафсаюзнай арганізацыі. Як быццам усё ёсць, і ў той жа час нечага не хапае.

Парторг прабегла вачыма спісаны лісток.

— Трэба дадаць пункт: арганізацыя спаборніцтва за камуністычную працу.

— А праўда ж... Справа ў нас як быццам наладжваецца: і дагаворы заключылі, і абавязальствы ўзялі на сябе, і добры прыклад ёсць.

Хтосьці зноў гучна пастукаў.

— Калі ласка, уваходзьце!

На парозе сакратарскага кабінета стаяў пенсіянер, загадчык няштатнага аддзела гарадскога камітэта народнага кантролю П. І. Сямёнаў.

— Добры дзень, Павел Іванавіч, сядайце. Якія навіны?

— Наша служба вядомая — кантралюй, правярай...

— А парторг меры прымай, — у тон яму дадала Аляксандра Кліменцьеўна. — Што ж, кантралюйце, правярайце, нам падказвайце.

— Ды вы і самі ведаеце, што рабіць, і робіце шмат. Я хацеў бы прапанаваць вашай групе народнага кантролю арганізаваць рэйд — праверыць, як выкарыстоўваецца электрычная энергія, як захоўваецца маёмасць у інтэрнатах.

— Прапанова слухная, прымаем. Дзякую!

Яна тактоўна прамаўчала, што зусім такое ж пытанне нядаўна наспела ў думках партыйнага актыву канторы.

Званок з гарадскога камітэта КПБ. Аляксандры Місюк даручаецца праверыць работу партарганізацыі праўлення «Саюзгазпрамбуд».

Зноў зазваніў тэлефон — запрашаюць на 17 гадзін на пасяджэнне партыйнага камітэта трэста...

Дапісаўшы пратакол, пайшла на аб'екты, дзе былі запланаваны сустрэчы з рознымі людзьмі, туды, дзе чакалі яе добрага слова, дапамогі, падтрымкі.

...Як толькі скончылася пасяджэнне парткома, яна сабралася ехаць дадому, але ўспомніла: у інтэрнаце № 315 адбудзецца пасяджэнне культбытсавета. Будуць ствараць ініцыятыўную групу аховы грамадскага парадку. Пазней трэба зазірнуць на сход дзяўчат інтэрната № 227. Будзе разбірацца бытавое пытанне, і прысутнасць парторга вельмі неабходная. Трэба пабываць, паглядзець, чым дышае «дзявочая рэспубліка». Аляксандра Кліменцьеўна падыйшла да тэлефоннага апарата, набрала па дыску нумар.

— Мама! Вячэрай без мяне. Я сёння затрымаюся, прыйду пазней.

— Хіба толькі сёння, — пачуўся ў трубку бурклівы, але ласкавы голас маці, — заўсёды ў цябе не так, як у людзей. Усё спяшаешся, усё спяшаешся кудысьці, усё табе няма калі.

Усё спяшаешся... Спраў столькі, што і сутак не хапае, і ўсё справы патрэбныя, важныя, і ўсе яны не церпяць адкладу.

...Над ускраем лесу паднялося аранжавае сонца. Працоўная раніца Наваполацка ўступае ў свае правы. Новы дзень нясе новыя клопаты парторгу, чалавеку, які дзеля людзей спяшаецца жыць і якому ніколі не хапае 24 гадзін у суткі.

К. КРУПКО,
рэдактар газеты «Знамя
новостройки»

КОПЬКІ КАШТУЮЦЬ СЕМ КАПЕЕК...

ЗНОУ скарга ў рэдакцыю. Маці скардзіцца на дачку з зяцем. Не даюць жыцця. Не дазваляюць нават словам абазвацца з унучкай. Наўмысна сапсавалі радыё...

Ну куды ўжо горш?

Горш сталася хіба толькі з Верай Іосіфаўнай Пранішнікавай. Яе, інваліда першай групы, родныя дзеці — толькі там быў сын і нявестка — судом высылялі з яе ж, уласнае, кватэры. (У студзені мінулага года «Работніца і сялянка» выступала па гэтай справе з матэрыялам «Суд вынес рашэнне»). Праўда, суд і грамадскасць жорстка пакаралі зло. Нявестка, выкладчыца англійскай мовы, была пазбаўлена права працы ў школе. Сын за свае адносіны да роднае маці таксама быў звольнены з работы на трактарным заводзе. Ад гнева і абурэння суседзяў гэтыя, яшчэ зусім маладыя жанчына і мужчына, збеглі самі: памянлі кватэру на другі раён.

...І гэта сям'я рэдакцыі вядома даўно. Памагалі дабіцца пенсіі. Потым дабіліся кватэры... А сям'я такая: спачатку былі толькі маці з дачкою. Потым паявіўся Гена — зяць. А праз пэўны час узятая і Танечка. І нават мы, у рэдакцыі, усе ведалі, што прыгажэйшае і разумнейшае за гэту ўнучку дзіця наўрад ці знойдзецца ва ўсім Мінску... Здавалася, чаго яшчэ трэба людзям?

У старое маці свой ізаляваны пакой. У маладых свой таксама — большы. Кватэра з усімі выгодамі: ванна, газ, гарачая вада. (Усе тры ў адзін голас: «Жывем, як на курорце — такі прыгожы, ціхі мікрапраён».) Да таго ж маладым ёсць на каго пакінуць дзіця, калі хочацца збегчы ў кіно. Ёсць каму выклікаць доктара і падаць лякарства і шклянку гарачага пітва, калі заняможаш ты сама, стары чалавек...

І вось, калі ласка: «Рэдакцыя, міленькая, ратуйце, як можаце. Дапамажыце памяншаць хоць на які куточак, абы толькі не з імі...»

Ах, дарагія таварышы чытачы! Каб вы толькі ведалі, як нялёгка карэспандэнту пераступаць парог чужой бяды, чужога няшчасця... Як хочацца кожны раз стрэцца з адкрытым позіркам чалавечай дабраты і як, наадварот, прыгнечвае цябе, як быццам бы і сторонняга чалавека, зласлівая насцярожанасць, аб якую, як аб скелю, здольны разбівацца самыя нават лепшыя пачуцці і намеры.

Дзверы адчыніла тая самая Валя, якую мы ў рэдакцыі, з пісем, з расказаў маці, ведалі яшчэ, калі яна была дзяўчынкай. Насцярожана выслухала, хто я, чаго прыйшла, запрасіла ў пакой, пазнаёміла з мужам.

— Гэта да нас па скарзе... — растлумачыла мужу маё з'яўленне Валя.

— Вы ў нас не першая такая гасця... — у словах мужчыны прагучала раздражненне.

— І вы лічыце гэта звычайным? Прыход такіх... гасцей?

— Не лічым, але ж прыходзяць. Нават пагражаюць пятнаццаць сутак даць...

— Так без дай-прычыны прыходзяць і пагражаюць?

— Чаму — так... Прыходзяць па заяве. Што забіваюць ці збіраюцца забіць...

— ?..

— Ну, прыходзіць участковы: «Я цябе пасаджу!» Нам жа ніхто не верыць. Ведаць ёй, бо яна старая...

— І ўсё-такі?..

— Усё-такі?.. Ідзе ў туалет, напрыклад, і забудзе ключы ў пакоі...— мужчына нервова закурвае.— Ну і бяда: мы, значыць, укралі і схавалі ключы. Завесуседзяў. Суседзі ўзламваюць замок... А ключы ў пакоі ляжаць... Значыць, гэта мы зноў: наўмысна зачынілі дзверы.

— Або я пачну крычаць на дачку— яна ў нас кепска есць...— гэта ўжо Валя працягвае.— Тут і яна: «Якая ты маці, ты ж дзіця роднае забіваеш, ты ж яго голадам заморыш».

Якраз на гэту нашу гутарку раздаецца характэрны грук у дзверы: грукуюць чаравікамі, бо не дастануць пазваніць... У пакой убягае тая самая «змардаваная» Танечка, таксама віноўніца перапалак паміж старэйшымі. Ружовая і ўзбуджаная з вуліцы Танечка абнімае бацьку за шыю: «Татка, пойдзем, а? Пойдзем?» (У іх з бацькам нейкая свая справа).

— Ну, бачылі пакутніцу?— усміхаецца Валя.

Смешна сапраўды: «пакутніца»...

— А то пачне чапляцца да яго...— працягвае Валя, і я ў думках пра сябе адзначаю, што тут, відавочна, не аберагаюць ні старасці, ні дзяцінства, нібыта Гена брытвачкай парэзаў ёй хустку і папаліў папяросай... Ну, ён і не сцерпіць— пашле яе...

Усё гэта, прыкладна, я ўжо ведаю ад самое Мар'і Іванаўны. Свой пакой яна, і праўда, замыкае на французскі замок. (Дзякаваць богу, маладыя хоць не замыкаюцца...) Навошта, пытаюся, замыкацца ад уласных дзяцей? А так, адказвае, каб не хадзілі, каб не лазілі без яе. І Танечка можа ўсё параскідаць... І хустку мы ўсёй рэдакцыяй разглядалі. Вылінялая шаўковая хусцінка і, праўда, ад часу пасеклася. Зусім, як ножыкам ці брытвачкаю яе пасеклі. (А хіба час не сячэ вось гэтак жа бязлітасна нашы ўласныя твары?) Шукалі мы таксама (і, дзякуючы, не знайшлі) злавачынаў слядоў зяцевай папяросы на другой, ужо штапельнай, хустачцы. І пра Танечку чулі. Забіваюць дзіця. Жывасілам, як пачнуць карміць, забіваюць... («Кінуся да іх: «Што вы робіце з дзіцем— ваўкі вы, а не бацькі!» Дык і ён і яна да мяне: «Не лезь, куды цябе не просяць...» Дык я да сябе— і на замок!.. Калі ім, думаю, дзіцяці роднага не шкода, дык мяне, старую, прыдушца падушкаю— і вінаватыя не будуць...»).

Такім чынам, разыходжанне ў «паказаннях» няма. «Бакі» як быццам не прыцягваюць адзін другога. Ёсць толькі розніца ў інтэрпрэтацыі фактаў. А гэта ў падобных сітуацыях і ёсць тое зло, якое прынымаюць: ты мне— а я табе!— толькі памнажаецца. Сляпы прынымае! Сляпое зло.

...Памятаю, гадоў дзесяць таму назад скарда, прыкладна, такога ж зместу, як гэта, з якой пачалася наша гаворка, прывяла мяне ў другую сям'ю. Унукі, падвучаныя маці, пісала добрая душа са слоў пакрыўджанага чалавека, крыўдзяць старую бабулю, адмаўляюцца купіць ёй нават булачку, калі яна іх папросіць... Памятаю, які пажар абурэння палыхаў у маіх грудзях, якім непакісным і бязлітасным быў мой прысуд, пакуль я ўзнімалася па лесвіцы. І памятаю, як ён на друзачкі разбіўся тут жа, на парозе, як толькі мне адчынілі дзверы.

— Бабуля, да цябе госці!— нічога не падазраючы, недзе ў глыбіню кватэры звонка паклікала дзяўчынка-падлетак.

— Бабуля, да цябе госці!— рэхам азваўся сястры, як купідон на старых палотнах, кучаравы хлапчук гадоў пяці і на веласіпедзе пакаціў паперадзе мяне ў пакойчык да бабулі.

Я чакала стрэць змардаваную прыгнётаную і крыўдамі старэнькую. Ubачыла я «бабулю»: прыстойна апранутая старая жанчына вязала ні то панчоха, ні то рукавіцу, і кучаравы «купідон», не звяртаючы ўвагі на мяне— «госцю», паспешліва ўмошчваюцца ў бабулі на каленях...

Я магу прысягнуць: ніякаму іншаму прысуду, нават рашэнню самага вярхоўнага суда, я не паверыла б больш, чым гэтай непадробнай дзяцінай прыхільнасці.

Як і звычайна, я сказала, адкуль я і чаго прыйшла, і старая жанчына раптам збянтэжылася, замітусілася і пачала выпраўляць «купідона» з пакоя.

— Гэта вашы ўнукі?

— Мае...

— Яны вас крыўдзяць?

— Не сказаць. Калі яна навучыць.

— А навошта гэта ёй?

(«Яна»— мелася на ўвазе маці гэтых дзяцей, падчарыца старое).

— А навошта ёй я— стары чалавек?

— Але ж вы пры ёй не першы год?..

Муж старое, бацька гэтае самае «яе», памёр даўно. Так атрымалася, што маці асталася жыць пры замужняй падчарыцы. Пайшлі дзеці, адна дзяўчынка, другая, а потым і трэці— гэты самы «купідон», які, дарэчы, і спаў не інакш, як у бабуліным пакоі— нікога «раднейшага» ў гэтым доме ў яго не было... Хто пачне сцвярджаць, што старасць у такой сям'і з дзецьмі— раскоша. Але хто адважыцца адмаўляць і тое, што калі ты на свеце зусім адна (сваіх уласных дзяцей у старое не было), калі цябе ў гэтай сям'і падчарыцы лічаць за маці, за бабулю, калі ў цябе ёсць свой пакойчык (а яго маюць, ой, не ўсе, нават родныя маці!), што калі ўсё гэта ёсць і ўсё гэта не для чужога вока, не для паказу (каго-каго, а дзяцей не навучыш «паказваць» дабрату і шчырасць)—то старасць твая яшчэ не пакаранне.

Потым Ларыса (падчарыца) расказвала мне і плакала:

— Яна ж як прыйшла ў наш дом, як памерла мама, яна ж перш за ўсё патрабавала ад бацькі, каб я пайшла на работу... І я пайшла. З дзевятага класа. Бацька і слова не сказаў ёй насуперак. Хоць без хлеба мы не сядзелі, хоць бацька мой займаў адказную пасаду... Такая яна была ў маладосці... А цяпер не можа спакойна жыць, калі мне муж памагае. Ён у мяне добры, спагадлівы. Трое ж дзяцей, і я вячэрні інстытут канчаю... Дык вось яна яму з кутка і бурчыць і бурчыць: а яна гуляе, а яна недзе з некім ходзіць, а ёй няма справы да дзяцей... Ну, старэйшая дачка ўжо ўсё ж разумее. «Як табе, бабуля, не брыдка!»— пачне крычаць на яе. А тая ўжо ў слёзы і есці за стол не садзіцца, і асобна сабе варыць, і сем капеек купіць булачку выносіць суседзям... Ну, а суседзі, вядома, добрыя людзі, спачуваюць, пішуць у рэдакцыю...

Ах, старасць, старасць, табе нельга не паспачуваць, цябе нельга не пашкадаваць. Аднак і сама ты, сівая і мудрая, не толькі судзі і не толькі распінай на крыжы грахі маладосці, не толькі вучы яе і настаўляй, як некалі любілі казаць, на пуць ісціны, а яшчэ і будзь да яе спагадлівай. Успамінай сябе ў яе гады. Часам лепш змоўчы, мудра памятаючы:

Ад самадзейнасці, з народнага хору—да прафесійнальнага мастацтва. Такі шлях Надзі Срамук, студэнткі Брэсцкага музычнага вучылішча.

Фота В. Германа. (БЕЛТА).

слова—срэбра, маўчанне—золата...

І зноў жа: не тое «ціхенькае» маўчанне, што нядобрым позіркам нястомна свідруе спіну другога, пільнуе кожны яго крок, што падкалоднай гадзюкай часам жаліць у самае сэрца. А пасля «святкуе перамогу»: ага, спаткнуўся!

Ціхенькае маўчанне кожную прамашку бліжняга ашчадна складае ў заношаную торбу ўласнае памяці (барані бог што-небудзь забыць!), каб пры выпадку вывернуць яе, ды яшчэ на паказ усяму свету!

Мы, рэдакцыйныя работнікі, абмяркоўваючы рэдакцыйную пошту, неаднойчы задаем сабе, а цяпер задаем і вам, таварышы чытачы, пытанне: няўжо сярод нашых блізкіх няма такіх людзей, пра якіх можна было б напісаць:

Маці: «Я шчаслівая, што маю такую дачку і такога зяця, як мае».

Жонцы: «Я ганаруся, што іду па жыццё з такім чалавекам, як мой муж».

Дзецям: «Мы ўдзячны лёсу, што маем такіх бацькоў, як нашы».

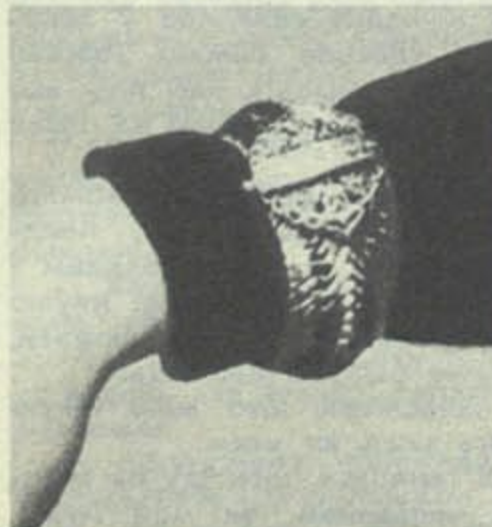
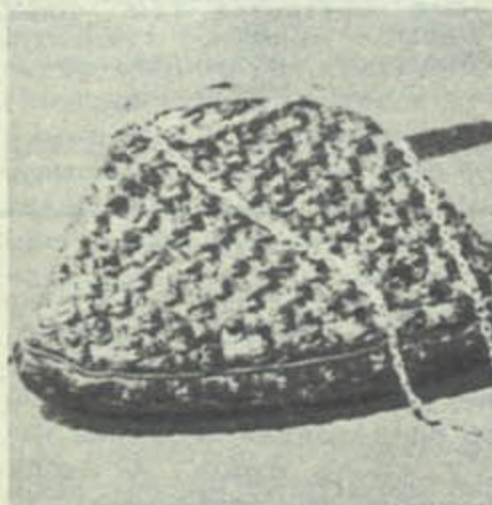
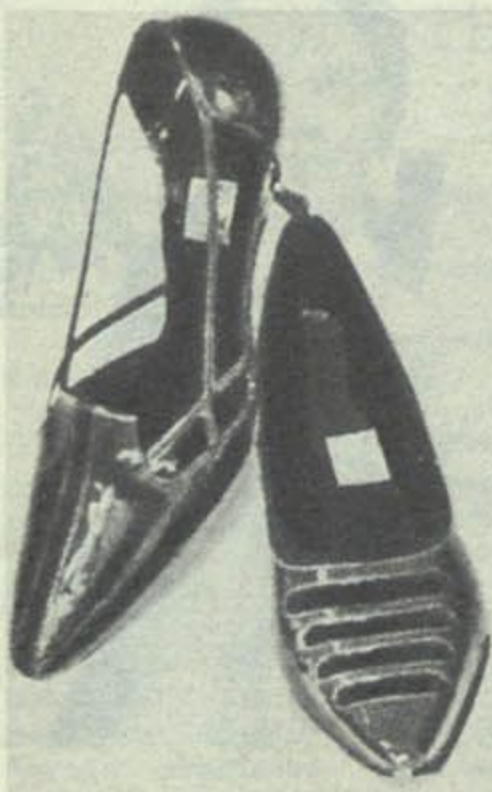
Вось пра якія пісьмы, дарагія таварышы чытачы, нярэдка мараць у рэдакцыях. Мы добра разумеем, што жыццё ёсць жыццё і ўяўляецца яго бязвоблачным, райскім садом няма пакуль што ніякіх падстаў. Добра ведаем, што хронікі з залаў суда на старонках друку карыстаюцца (і, мусіць, заўсёды будуць карыстацца) нязменнай зацікаўленасцю чытачоў. Аднак мы ведаем і другое: што вельмі часта ў вытоку трагічных эпілогаў ляжаць факты коштам не болей, чым на сем капеек...

Дык у чым жа яна ўсё-такі, мера людской мудрасці і дабраты? У кожнага яна, вядома, свая. Аднак не трэба забываць народнае навуку: што пасееш—тое і пажнеш.

Але як жа ўсё ж склаліся адносіны паміж Мар'яй Іванаўнай і яе дзецьмі, спытаеце вы.

Больш у рэдакцыю скардзіцца Мар'я Іванаўна не прыходзіла. Бо няма, калі сказаць шчыра, на што скардзіцца, няма ад каго замыкацца на замкі...

Алена ВАСІЛЕВІЧ

СЛАВУТАЯ чэхаўская формула: «у чалавеку ўсё павінна быць прыгожа: і твар, і адзенне, і думкі, і пачуцці» сёння ўзята на ўзбраенне ва ўсіх галінах чалавечага ўстава. Можна зразумець мадэльераў, якія па-свойму сцвярджаюць асобую сугучнасць гэтай ісціны нашай эпосе, па-свойму раскрываюць яе сутнасць: чалавек новага часу, які гарманічна спалучае ў сабе духоўнае багацце і фізічную дасканаласць, не можа пагарджаць эстэтычнымі законамі моды.

Быць прыгожа, з густам апранутымі—гэта не пусты капрыз, а зусім слушнае жаданне знайсці свой стыль, падкрэсліць індывідуальнасць, падтрымаць адпаведнасць з той абстаноўкай, у якой даводзіцца жыць і працаваць.

Нам, работнікам гандлю, асабліва выразна відаць, як год ад году, разам з ростам матэрыяльнага дабрабыту савецкіх сем'яў, павышаюцца запатрабаванні нашых пакупнікоў і асабліва пакупніц. Справа не толькі ў тым, што жанчына можа дазволіць сабе набыць усё больш прыгожых і добрых рэчаў. Больш тонкім становіцца густ нашай сучаснасці, і тое, чым мы маглі задавальняцца гадоў дзесяць таму назад, ужо не падабаецца нам сёння.

Ёсць такі выраз: «не ад добрага жыцця». Тое, пра што я збіраюся гаварыць,—зусім наадварот, «ад добрага жыцця», ад павышанай патрабавальнасці нашай сучаснасці да ўсяго, што яе акружае. Гутарка пойдзе пра тыя дробязі, якія адыгрываюць у літаральным сэнсе відную ролю ў туалете жанчыны.

У моды ёсць свае класічныя законы: дапушчальныя спалучэнні колераў, аксесуараў і адзення, залежнасць туалету ад прызначэння, ад сезона. Сапраўдная элегантнасць не дапускае блытаніны стыляў. Але, крытычна аглядаючы свой туалет, нашы жанчыны часам астаюцца незадаволенымі сабой; ёсць прыгожая сукенка, касцюм, але няма добрай сумачкі да яе; знойдзены прыгожы фасон, а выкананне адцягваецца, бо няма аздобы.

Герой адной з мініячур Аркадзія Райкіна сцвярджаў, што свет трымаецца на гузіку. Гумар гумарам, але што такое добры гузік для сукенкі? Упрыгожанне, неабходнае дапаўненне, яркая дэталі. У нашу рэспубліку гузікі для аздобы завозіцца з Масквы, Прыбалтыкі, часткова паступаюць па імпарту. Гузікі выпускае таксама аб'яднанне «Камсамолка», Полацкі завод пластыкавых вырабаў. Гэта

...УСЁ ПАВІННА

прадукцыя простая, танная, з прэспарашкоў. Бедны яе колерны спектр, канфігурацыя, бывае, што і апрацоўка неахайная. Вось і даводзіцца жанчынам траціць шмат часу ў пошуках, штурхаючыся ля прылаўкаў з кавалачкам тканіны будучай сукенкі або паліто, чакаць чарговага паступлення з-за межаў рэспублікі, пры ўсім гэтым не будучы цвёрда ўпэўненымі, што куплены гузік стане сапраўды ўпрыгожаннем.

Засцежка-маланка ў свой час зрабіла рэвалюцыю ў модзе. Чалавецтва заўсёды будзе ўдзячна аўтару вынаходства за пазбаўленне ад лішніх кручкоў, гузікаў і засцежак. Але і сёння «маланкі» такія дэфіцытныя, нібы іх толькі што вынайшлі. Гэта не азначае, што «маланак» у продажы няма наогул. Ёсць. Але хто стане купляць дрэнна апрацаваныя металічныя замкі, калі мы паспелі пераканацца ў перавазе прыгожых сінтэтычных? Вузкая іх каляровая гама, «зрыфмаваць» сукенку і «маланку», аказваецца, не вельмі проста. А калі вы рашылі набыць «маланку» ў 60, 80, 100 сантыметраў даўжынёй, ваша жаданне не задаволяць нават у самых буйных універмагах рэспублікі.

Рамантычная хваля моды прынесла з сабой вялікі попыт на рознага роду аздобы: карункі, каўняры, манжэты. Аднак аздоб пакуль зусім мала. Не наладжаны шырока, адпаведна патрабаванням моды выраб жабо, карункавых каўнерыхаў і манжэтаў.

Паспрабуйце заказаць у атэльэ сукенку з аздобай, якая вам спадабалася! Не ўдасца. Трэба прынесці сваю—або мяняць фасон. У магазіне таксама не заўсёды можна купіць гатовыя аддзелачныя дэталі. Між тым, у продажы шмат прыгожых капронавых тканін. Умелае іх выкарыстанне ў прамысловым маштабе памагло б забяспечыць магазіны рознымі па колеру і форме аздобамі: жабо, валанамі, рушамі.

Між намі, жанчынамі, кажучы, самая прыгожая сукенка не будзе мець выгляду, калі бялізна не падагнана па фігуры. У апошні час попыт на прадметы жаночага туалету значна ўзрос: калі ў 1966 годзе нашы жанчыны патрацілі толькі на прадукцыю аб'яднання «Камсамолка» 5,7 мільёна рублёў, то ў 1970—ужо 16,5 мільёна (у 3 разы больш!). Адбыліся вялі-

кія якасныя змены ў самой прадукцыі: скарыстанне новых матэрыялаў з гумавай ніткай, аддзелачных карункаў супергарант, фурнітуры дазволілі палепшыць знешні выгляд і якасць, падоўжыць тэрмін носкі. Вырабы не трацяць формы, іх лёгка мыць, яны гігіенічныя і практычныя. Асноўны пастаўшчык жаночай бялізны—аб'яднанне «Камсамолка». Але, на жаль, цудоўныя і практычныя рэчы з маркай аб'яднання не заўсёды ёсць у продажы. Што датычыць іншых пастаўшчыкоў, то нельга не зазначыць, што канструюванню паясоў, бюстгалтараў (каб яны былі «як улётны») аддаецца яшчэ недастаткова ўвагі. Як паводзіць сябе тая ці іншая мадэль у носцы, ці зручная яна, ці хутка губляе свой выгляд—такія пытанні мала хваляюць некаторых мадэльераў. І таму ў нашых жанчын часта бывае так: адзін-два паясы ці бюстгалтары ў хаду, астатнія, купленыя ў магазіне і забракаваныя, ляжаць закінутыя ў бялізнавай шафе.

Як ужо гаварылася вышэй, разам з ростам матэрыяльнага дабрабыту павысіўся попыт на прадметы жаночага ўжытку. Ужо не адна ўніверсальная сумка на ўсе выпадкі жыцця, а некалькі, якія адпавядаюць сезону, падыходзяць да сукенак, абутку, патрабуюцца сёння жанчыне. На жаль, патрэбу ў жаночых сумачках наш гандаль можа сёння задаволіць толькі напалавіну, бо не хапае скуры. Мала ў продажы кашалькоў, прыгожых раменьчыкаў для гадзіннікаў, скураных пальчатак. Але калі не хапае скуры, то на змену ёй павінен прыйсці заменальнік самага шырокага ўжытку. Ёсць жа прыгожыя імпортныя ўзоры сумачак, дзе заменальнікі, якія імітуюць лак і замшу, выглядаюць не горш, а часам і лепш у параўнанні з рэчамі з натуральнай скуры.

Пакупнікі высока цэняць прадукцыю скургалантарэйнай фабрыкі імя Куйбышава. Каля мільёна сумачак 62 фасонаў выпускае фабрыка сёлета. Але, на жаль, узоры гэтыя далёка не раўнацэнныя. Ёсць такія, што выклікаюць літаральна вахпаўненне жанчын і на прылаўках не залежваюцца. Але ёсць сумкі змрочныя, сумныя, нязручныя, з грубымі замкамі. Дарэчы, пра замкі і фурнітуру.

БЫЦЬ ПРЫГОЖА

Сумачка не можа быць прыгожай без прадуманай зашцежкі, металічнай дэталі. Але Мінскі фурнітурны завод, спасылаючыся на адсутнасць патрэбнага металу, далёка не аздабляе сваёй прадукцыяй прадметы жаночага туалету.

Пра элегантную тэатральную сумачку не можа быць і гутаркі, паколькі пра яе забылі катэгарычна; у прамысловай вытворчасці яе не існуе.

Нядаўна адбылася сесія Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных. На ёй абмяркоўвалася пытанне аб пашырэнні асартыменту і паліпшэнні якасці тавараў народнага ўжытку, якія выпускаюцца прамысловымі прадпрыемствамі Мінска. Перад дэпутатамі былі выстаўлены ўзоры, што рэкамендуецца для вытворчасці. Якія прыгожыя і арыгінальныя рэчы былі сабраны тут! Многія ў захапленні спыняліся перад анадыраванымі запанкамі і запанкамі з аргшкла, зробленымі на гадзіннікавым заводзе і іншых прадпрыемствах Мінска. На жаль, у гандаль гэтыя запанкі трапіць толькі ў 1971 годзе. А як бы яны ўзрадавалі зараз, калі мода на кашулі (і мужчынскія, і жаночыя) у самым разгары.

Лета—пара яркіх фарбаў. У лесе, на рэчцы, на моры адпачываюць тысячы працоўных. Згадзіцеся, усё, што створана для адпачынку, хацелася б бачыць такім жа сонечным, маляўнічым, прыгожым, як само лета. Але вось вы ідзеце ў магазін, і вашай увазе прапануюць, скажам, пляжную або дарожную сумку Пінскага завода штучных скур. Колеры бляклыя, лінялыя, малюнак без фантазіі, выдумкі, густу. Вядома, гэта не асноўная прадукцыя прадпрыемства, вядома, не ўсё залежыць ад саміх пінчан, але нават у дробязях трэба змагацца за гонар роднай маркі.

Работнікі прамысловасці часта апраўдваюць адсутнасць той ці іншай дробязі, спасылаючыся на недахоп асноўнага матэрыялу. Але хіба так ужо складана асвоіць вытворчасць шапачак і касынак з сонцаахоўнымі казыркамі, вясёлых набіўных летніх касынак? Матэрыялу ж для іх колькі хочаце...

Некалькі слоў пра біжутэрыю. Нашы жанчыны, бываючы ў прыбалтыйскіх рэспубліках, любяць вывозіць

адтуль у якасці сувеніраў упрыгожванні з металу і янтару. Калі янтар—скарб толькі Прыбалтыкі, то ўпрыгожванні з металу цалкам маглі б мець пастаянную прапіску ў нас у рэспубліцы. Змаглі ж мы асвоіць модныя разнастайныя металічныя паясы. Падобнага роду вырабы можна ствараць з адходаў асноўнай вытворчасці. Але асобныя прадпрыемствы лічаць за лепшае здаваць гэтыя адходы (больш дакладна—даходы!) ва ўтыль, чым асвоіць дзве тры назвы прыгожай, патрэбнай людзям прадукцыі шыр-спажыву.

Асобныя віды вырабаў для жанчын няма неабходнасці выпускаць у масавым парадку. Але гэта зусім не азначае, што патрэба ў іх адпадае зусім. Многім з нас падабаюцца берэты, прыгожыя вязаныя ансамблі: шапачка, рукавічкі, шалік. Добра, калі ў вас талент да вязання. А калі не? Між тым, на трыкатажных фабрыках астаюцца адходы (джэрсі, трыкатажнае палатно), з якіх можа было б шыць прыгожыя мужчынскія і жаночыя берэты.

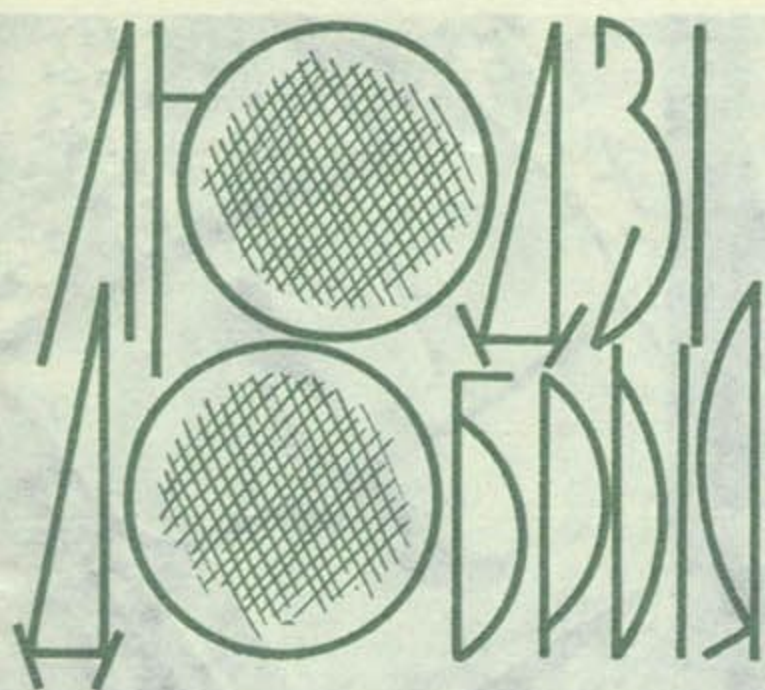
Руская мода пакарыла Захад. Боцікі, кашушкі, касавароткі, галаўныя ўборы—невывучальная крыніца для мадэльераў. Модніцы гатовы шмат аддаць за рускую хустку тыпу паўлавапасадскай. У рэспубліцы ёсць база для вытворчасці такіх хустак: свой камвольны камбінат, свая мастацка-галантарэйная фабрыка. Няма толькі сапраўдных паўлавапасадскіх хустак. Праўда, ёсць першыя крокі ў іх асваенні—яны не зусім удалыя, але ўсяляюць надзею.

Год ад году расце матэрыяльны дабрабыт савецкага народа. Павялічваецца попыт на тавары, прад'яўляецца ўсё больш патрабаванняў да іх якасці. У бягучай пяцігодцы зроблены новыя поспехі ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве. З'явілася шмат новых тавараў: прыгожых, добрых, зграбных. Тым больш крыўдна мець справу з узорамі, якія не адпавядаюць сучасным патрабаванням і ўступаюць зарубежным.

А калі сур'ёзна і ўдумліва вывучаць попыт, які параджае модай, колькі новых і прыбытковых тавараў магла б асвоіць прамысловасць нашай рэспублікі!

Т. НОВІКАВА,
загадчыца канторы
«Белгалантарэй»

Ірына КЛІМАЗЭЎСКАЯ

Мал. Ю. Пучынскага

Апавяданне

Два гады назад у Санькі памёрла маці. Яшчэ раніцой яна пытала ў яго пра ўрокі. У каторы ўжо раз прасіла злазіць на дах і прыбіць адарваную бляху. Вецер бушаваў над дахам, як хацеў, бляха гримела ўсю ноч, і ўсю ноч маці не самкнула вачэй. У спальні пахла паліклінікай, было душна і цёмна. Каб хутчэй адвязацца ад размоў пра ўрокі, Санька цвёрда паабяцаў злазіць на дах і прыбіць бляху. Потым ён вырваўся на вуліцу і пабег, падстаўляючы твар тугому майскаму ветру. А калі вярнуўся, на дварэ і ў доме было поўна народу.

Незнаёмыя старыя жанчыны поўзалі па хаце, нібыта пражылі тут усё жыццё, і ведалі, дзе што ляжыць, як адчыняюцца шуфляды ў шафе і камодзе. У кухні на пліце кіпела вада ў выварцы, а на дзвюх табурэтках стаялі начоўкі, у якіх мыюць бялізну. Бабуля славала паміж старымі, як вялікая пчала сярод мух. Калі яна заўважыла Саньку, твар у яе стаў такі, быццам яна зусім забылася пра яго існаванне і раптам, цяпер толькі — успомніла. І тады ён убачыў бацьку, які стаяў да яго спіной, прыхіліўшыся лбом да вушака дзвярэй у спальню. Ні старыя, ні бабулін спалох яшчэ нічым асабліва не здзівілі Саньку: ма-ла што бывае? Бабуля любіла людзей, і да яе натоўпамі ходзіць усялякі народ з усяго горада. Але згорбленая спіна бацькі была такая страшная, што Санька крыкнуў і выскачыў у сенцы.

Ён і сам не разумеў, навошта шукаў малаток, цвікі, чаго лез на дах і прыбіваў бляху. Ён ужо здагадаўся, што здарылася самае страшнае і што цяпер усё роўна. Але ён не хацеў здагадацца, ён хацеў, каб яна заснула ў гэту ноч спакойна. І каб старыя сабраліся проста так, даведацца пра яе здароўе. А ў яе ў пакоі доктар, і бацька чакае, пакуль ён выйдзе, каб спытаць, ці доўга ёй яшчэ хварэць. Доктар выйдзе і скажа, як заўсёды: «Лепей, лепей, Арсень Фёдаравіч, будзем спадзявацца...»

Санька стукаў малатком па даху, стараючыся не заўважаць людзей на дварэ. А яны, задраўшы галовы, глядзелі і глядзелі: звар'яцеў хлопец, ці што? Бабуля дасюль забыць не можа, як ён сядзеў на даху ды стукаў малатком. Успомніць і заплача. А то і засмяецца. Як пад настрой. У бабулі смех і слёзы — побач. Сама кажа пра сябе: я — нібы дожджык цыганскі, сонца свеціць, а лівень палівае.

Даўным-даўно, калі Санька быў зусім маленькі, ён называў яе бабуля Уля. Потым, каб выходзіла хутчэй, пачаў зваць баба Уля. Але, відаць, чым чалавек старэйшы, тым у яго меней часу, і так баба Уля стала бабуляй. Да імя гэтага прывыклі ўсе, і нават бабуліна дачка, а Санькава маці Любава звала яе гэтаксама. І Санькаў бацька — бабуля ды бабуля... І што толькі яна робіць у гэткі дождж на могілках? А можа зайшла да сяброўкі?

Дождж, здаецца, пачаў сціхаць. Санька адклаў кніжку, якую дала яму аднакласніца Жэнька і якую ён усю раніцу спрабаваў чытаць, і выйшаў на ганак. Для самага ганка раслі кусты язіну. Язім яшчэ не распусціўся, і васковыя, цвёрдыя пучкі яго нагадвалі белыя ягады. Пад павеццю заляглі ланцужком сумныя, брудныя куры, папэцканыя зялёнкай. Бабуля лічыла, што гэтай зялёнкай няма цаны: ніякі дождж не змые. Сабака Валет, убачыўшы Саньку, загрымеў ланцугом, напрошваючыся на ўвагу.

Саньку стала зусім нядобра. Бабуля знікла. Бацька ў паездцы, і добра, калі вернецца праз два дні на трэці. Бацька ездзіць на рэфрыжэратары ў розныя гарады, часам вельмі далёка. Некалькі год назад ён узяў з сабою яго і маці. Цэлыя тры дні яны пражылі ў Адэсе ў бацькавага сябра, такога ж, як бацька, шафёра-міжгародніка.

За гарадам, зусім побач, нядаўна вырас вялікі сяміпаварховы дом, у гэтым доме, на трэцім паверсе, пяты балкон злева, жыве яго аднакласніца Жэнька. Жэнька гаварыла, што раніцой яе будзіць бабулін певень.

На Жэньчын балкон выйшаў нейкі дзядзька. Стаяў і глядзеў, абавёршыся рукамі аб балясы. Потым выйшла жанчына, і дзядзька адной рукой абняў яе за плечы. І яны цяпер удваіх стаялі, як на трыбуне ў якое-небудзь урачыстае свята. Напэўна, гэта і ёсць той самы «тата», якога для Жэнькі выбрала яе маці. І, напэўна, Жэньцы гэта вельмі не спадабалася, калі яна, такая задавака, скардзілася Саньку. Праўда, учора, калі прыходзіла яго наведваць і прынесла кнігу, Жэнька сказала, што «ён» як быццам нічога, сімпатычны, тое-сёе нават сячэ. Што ўжо ён там сячэ, невядома, але вось што ў Жэнькі не спыталі, калі яго бралі ў таты, гэта праўда.

Санька так заглядзеўся на Жэньчын балкон, што не заўважыў, як адчыніліся веснічкі. Пачуў толькі, як бразнула клямка. Па сцэжцы, грузнучы абцасамі ў мокрым пяску, ішла ці то дзяўчынка, ці то цётка. Чырвоны плашч, чырвоная касынка, мокры чамадан.

— Саня? Добры дзень,— сказала незнаёмая і паставіла чамадан на прыступку.

З-пад касыні ў яе тырчэлі хвосцікі валасоў, перахопленыя аптэчнымі гумкамі. Як у Жэнькі.

Санька паціснуў працягнутую руку. Рука была мокрая. І наогул уся яна прамокла. Мусіць, ішла пеша з вакзала.

— Бацька дома?

— Няма яго. У паездцы.

— А бабуля?

Ого, усіх ведае! А сама хто такая, адкуль выскочыла?

— Бабулі таксама няма. На могілкі пайшла. Я — адзін. Хварэю.

Санька стаяў на ганку, прыціснуўшы спіной дзверы, і выглед у яго, напэўна, быў такі, што яна рассмяялася.

— Можна пусціць у дом? Бачыш — макрэйшая за вадку.

Санька паціснуў плячыма і адсунуўся ад дзвярэй.

— Ідзіце, мне што, — буркнуў ён.

У сенцах, страсянуўшы з плячэй мокры плашч, з галавы — касынку, яна скінула туфлі і сказала:

— Мяне завуць Святлана, Света.

— Ну і што? — хамавата спытаў Санька.

— Нічога, проста так, для звестак.

І спакойненька так, утульна сунула босыя ногі ў матчыны тапачкі, якія з самай той пары стаялі пад вешалкай. Потым яна прайшла на кухню, села на бабуліну табурэтку з падушачкай і ўся ўзрадавалася:

— Ах, добра! Яшчэ каб зараз душык прыняць і пад коўдру!

— У нас няма, — сумна сказаў Санька, — ніякага душыка.

Яго раззлавала бязглуздае слова — «душык». Ён і на яе хацеў раззлавацца, плюнуць і пайсці. Нарэшце, ён хворы, у яго трыццаць сем і восем, у яго пасцельны рэжым. А тут прайшла, расселася і яшчэ ёй нейкі ідыёцкі душык падавай! Сказала б па-людску: душ. Запрашалі яе, ці што?

Але замест таго, каб законна пайсці на свой «пасцельны рэжым», ён сеў за стол, з другога краю, і пачаў чакаць, што яшчэ выкіне гэтая дзіўная Света. На стала стаяла талерка з салёнымі сухарыкамі. Імі бабуля заядала сваё любімае піва. Яна гаварыла — «загрызці няма чым» — і «загрызала» сухарыкамі, якія сама сушыла з маленькіх кавалачкаў чорнага хлеба, пасыпаных соллю. Бабулі ўжо шэсцьдзесят тры, а зубы ў яе, як у маладога труса. І піва яна вельмі любіць. Гаворыць: для настрою і апетыту. Аднойчы Санька спытаў:

— Навошта табе піва, бабуля, калі настрой і так добры, а апетыт — гэта худым трэба?

Бабуля была ўшыркі, як увышкі, і на апетыт ніколі не скардзілася. А на Санькаву заўвагу адказала так: пакуль тоўсты

ссохне, худы здохне... Бацька паўгадзіны смяяўся і потым сказаў:

— Правільна, бабуля, давай, папраўляйся...

Бацька любіў бабулю, хоць Санька ведаў з суседскага побыту, што зяці рэдка любяць цешчаў, а тыя — зяцёў. Але бабуля таксама любіла бацьку, і нават калі маці з ім спрачалася, заўсёды стаяла на яго баку.

Света ўзяла з бабулінай талеркі сухарык і пачала яго грызці. Тапачка ўпала з адной нагі, але яна, напэўна, не заўважыла. Грызла, як вавёрка. А вочы ў яе зліпаліся. Цяпер ён заўважыў, што яна ўсё-такі не дзяўчынка, а цётка. Для вачэй — тонкія, тонкія зморшчкі. І Санька сказаў хрыпла, таму што зусім не хацеў гэтага гаварыць:

— Вы можа паспіце, пакуль бабуля прыйдзе?

Яна намацала нагой тапачку, устала і паслухмяна, як малая, пайшла за ім у пакой. На канапе ляжалі падушкі, вышытыя мамай, і бабуліна вялікая клятчастая хустка. Бабуля гаварыла, што хустка прайшла з ёй усе партызанскія маразы і цёплая, як печ. Света лягла і накрывалася бабулінай хусткай.

Санька зноў выйшаў на ганак. Дождж зноў ўзмацніўся, лупіў ва-ўсю. І пузыры на лужынах. Бабуля кажа, што калі пузыры, то значыць надоўга. На балконе цяпер стаяла Жэнька, але глядзела не ў яго бок, а кудысьці ўніз, на двор. Што яна там бачыла, Санька ведаць не мог: Жэньчын двор закрывалі бабуліны вішні. Санька пастаяў яшчэ крыху, на твар яму падалі дробныя пырскі: каплі дажджу ўшчэнт разбіваліся аб павець і сыпаліся вадзяным пылам. Жэнька працягвала ўпарта глядзець уніз, і ён вярнуўся ў дом.

Бабуля, напэўна, зайшла да сваёй сяброўкі. Тая жыве каля самых могілак, і бабуля да яе часта завітвае, ідучы дадому. Напэўна, штохвілі збіраецца ўстаць і пайсці, але ўсё сядзіць ды прыгаварвае: «Сядзі, сядзі, Улечка, можа сціхне...» І — зноў сядзіць. Прыйдзе потым, раскажае, як яны там карту кінулі, на бубновага караля. А бубновы кароль — гэта бацька. Яму ўсё далёкая дарога выпадае, а сардэчнага інтарэсу і блізка няма... Давай, бабуля, прыходзь, паглядзі: спіць пад тваёй хусткай «сардэчны інтарэс».

Даўно ўжо мінуў абедзенны час, а есці Саньку не хочацца. Пасланяўся па кухню, адшыкнуў ад акрайчыка кавалачка. Не, неахвота. У адчыненыя дзверы было відаць, што гасця спіць. І цяпер, калі спіць, зноў падобна на дзяўчынку. Далонь пад шыкай, і хвосцік валасоў тырчыць над вухам. Невядома чаму, Саньку стала раптам яе шкода. Хацеў падысці, паправіць хустку, але не падышоў. Злосна прычыніў дзверы ў пакой.

У спальні лёг з кнігай на ложка. Кусты бэзу закрывалі акно, было змрочна, дрэнна відаць літары. Балелі горла і галава. А бабулі ўсё няма і няма. Кнігу гэту Жэнька прынесла яму, напэўна, таму, што дзяўчынку, пра якую там напісана, таксама клічуць Жэнькай. У кнізе апісваліся розныя чуды, казачныя падзеі. А Санька зроду не любіў чужоўных падзей. Яго класная, літаратарка, сказала, што ў яго «празаічны склад розуму». Добра гэта ці дрэнна, крыўдна ці пахвальна, ён не ведаў, і яму было цікава ведаць, але спытаць ён не адважваўся. Так і застаўся, як гаворыць бабуля, пры ўласных інтарэсах. У бабулі наогул шмат любімых прыказак, слоўцаў. Але самае любімае — «людзі добрыя!» Ледзь што — людзі добрыя! Здзівіцца, узрадуецца, раззлаецца, усё роўна — людзі добрыя! І куды яна падзелася, людзі добрыя!

Санька і сам не заўважыў, як заснуў. А калі прачнуўся, то ўбачыў у прачыненыя дзверы святло на кухні і пачуў галасы: бабулін і яшчэ нейчы. Спрасонку зусім забыўся, але тут жа ўспомніў: Святла-на.

— Я яму кажу, — сказаў Святланін голас, — што ж ты ніколі мне слова пра каханне не скажаш? Кепска мне з табой, холадна, хочацца мне ведаць пра каханне, верыць, што ёсць яно ў цябе. Я жывы ж чалавек, жанчына. А ён мне адказвае, памяркоўна так, разумна: не п'ю, маўляў, не б'ю, зарплату ў дом аддаю, якога яшчэ ражна? А пра каханне, маўляў, не гавораць, кахаюць моўчкі.

Бабуля ціхенька засмяялася і сказала ласкава, як малой дзяўчыны:

— Ах, людзі добрыя, гэта ж крадуць моўчкі. А чалавек слова любіць, ён добрае слова шануе. Ну і што ты яму?

— А я нічога. Спачатку ўсё плакала. А потым узяла ды і паехала. Маладая была, дурная. А ён горды, клікаць назад не стаў, з другой ажаніўся.

— Дзяцей не было ў вас, людзі добрыя, — сказала бабуля, і было Саньку незразумела, ухваляе бабуля ці не, што ў Святланы не было дзяцей.

— У тым вось і справа, — сумна сказала Святлана і раптам рассмяялася весела, — вось здзівіцца Арсень Фёдаравіч, як даведаецца, што паслухала я яго, прыехала.

— Арсюшу адкуль жа ведаеш? — спытала бабуля незнаёмым Саньку голасам.

— А запраўляецца ён у нас, на нашым пункце. Разгаварыліся неяк мінулай восенню. Сама не заўважыла, як душу раскрыла. Добры ён...

— Справядлівы, — строга сказала бабуля і дадала ўжо іншым, зноў ласкавым голасам, — яшчэ наліць?

Напэўна, Святлана кінула: так, наліць. Дзынкнула шкло. Усё ясна, бабуля частуе гасцю півам. Яны маўчалі так доўга, што Санька ўжо збіраўся ўстаць і выйсці. Хаця ўставаць не хацелася. Так утульна было ляжаць у пакоі, асветленым паласой цёплага святла, што падала з кухонных дзвярэй. Слухаць галасы: нізкі, родны бабулін і незнаёмы, але падобны на Жэньчын, — Свецін. Раптам бабуля заспявала, сваю любімую:

Ды цераз мой двор,
Ды цераз мой двор
Цяцера ляцела;
Не даў мне бог,
Не даў мне бог,
Каго я хацела.

Песня была доўгая, сумная, і бабуля даспявала яе да канца. Света, здаецца, засмяялася, а бабуля сказала:

— Ах ты, людзі добрыя, растрывожыла я цябе, дзеванька мая.

І Света адказала голасам, якім гавораць, калі плачуць. І носам чмыкнула, зусім як Жэнька. Саньку зноў, хочаш не хочаш, стала яе шкода, успомніў пучкі валасоў, перахопленыя аптэчнымі гумкамі... Цётка, дзяўчынка, не разбярэш. Бабуля гаворыць, што «зараз, дзякуй богу, старасці нашу сястру не так вось проста ўхапіць: што сорака, што дваццаць, без пашпарта не разбярэш».

— Нічога, — адказала Света, — мне трэба паплакаць, камень на душы размачыць. А ён адзін у вас сын — Арсень Фёдаравіч?

Бабуля радасна засмяялася. Яна заўсёды радавалася, калі бацьку называлі яе сынам.

— Зяць, — сказала яна, — А лічы, што і сын. Мае вось двое асталіся там, у лесе. Думала, дачку зберагла. Ды вось дагнала і яе смерць, праз дваццаць гадоў. Дзіцем яшчэ са мной у блакадзе ў балоце тыдзень адседзела, па маку ў вадзе. Рэўматызм, сэрца. Сёння трэці год, як пахавалі. Свайго вось з вайны не дачакалася. Людзі добрыя... хапіла гора, ой, хапіла...

Бабуля зноў замаўчала. І Святлана таксама маўчала. Потым сказала неяк нясмела, вінавата:

— Не ў пару вам зараз гасці, Ульяна Іванаўна.

— Што ты, што ты, людзі добрыя, — усклікнула бабуля. — Памінны дзень у мяне, думкі невясёлыя, але каб не да гасцей, не да людзей, людзі добрыя, не дай бог чалавеку да таго дажыць.

Напэўна, Света хацела ёй запырачыць, таму што бабуля сказала:

— Гэта я так пра гора сваё ўспомніла. Ты не думай, не думай, людзі добрыя, я ў бога цялё не ўкрала, я ў яго не сірата. І ўнук — душа чалавек. І Арсень залаты ўвесь, лепшы за іншага сына роднага. Мне сонейка ва ўсе вокны свеціць.

Святлана сказала скорагаворкай, як у Санькі ў класе зубрылка Мохавя:

— Вы не думайце, Ульяна Іванаўна, я заўтра паеду. Я ж толькі пабачыцца, параіцца.

— Яшчэ што выдумала! Куды пойдзеш? Сёння ў нас што? Пятніца ў нас сёння. Субота, нядзеля — усе канторы на замку. А там і Арсень вернецца. І пабачышся, і параішся, людзі добрыя.

— Я ў гасцініцу, — баязліва сказала Света і раптам расмяялася, як быццам убачыла штосьці смешнае і радаснае.

Напэўна, бабуля скорчыла якую-небудзь сваю любімую гримасу. Варта толькі Саньку ўчыніць якое-небудзь, на бабуліну думку, глупства, як бабуля скорчыць такую гримасу, што сам сабе дурнем пакажашся і тут жа паразумнееш.

Стала чуваць, як зноў застукаў дождж па даху. Не падваяла бабуліна прыкмета — пузыры на лужынах. Да раніцы будзе, напэўна, лупіць. Санька пачуў, як бабуля сказала:

— Глядзі ты, людзі добрыя, зноў лінуў, дзякуй табе. Я ўжо на яго з раніцы разлавалася, а потым успомніла, дурная: зямлі вось трэба, трэба дожджык...

Саньку было так добра і цёпла ляжаць, слухаць бабулін голас, стук дажджу па даху, што ён і не заўважыў, як заснуў. І ўжо не зразумеў: падыходзіла да яго ложка Святлана, нячутна ступаючы ў маміных тапачках, ці яму гэта снілася.

НАШЧАДКІ КАРЧАГІНА

Калі ты, паважаны чытач, возьмеш у рукі гэты нумар часопіса, святая ўжо будзе на парозе твайго дома. І не толькі. Я шчыра веру, што святая зала-тога камсамольскага юбілею будзе ў тваім сэрцы, дзе б ты ні жыў, кім бы ты ні працаваў. Бо няма ў нас такой сям'і, дзе хоць бы адзін з яе членаў не насіў маленькі камсамольскі значок, не бегаў на сходы, не выконваў даручэнняў камсамола. Менавіта таму ў пастанове бюро ЦК КПБ «Аб 50-годдзі ЛКСМ Беларусі» значыцца: «50-годдзе ЛКСМБ — важная палітычная падзея ў жыцці беларускага народа, камсамольцаў і ўсёй моладзі рэспублікі».

Вялікае хваляванне і адказнасць адчуваю я за гэтыя радкі артыкула: так хочацца пра наш Саюз, пра яго ўсе пакаленні сказаць гарача і вельмі цёпла, сардэчна і па сутнасці. Як шкада, што нельга пра ўсе справы камсамола Беларусі і пра ўсіх яго выхаванцаў расказаць у маленькім артыкуле. Хутка аб гэтым скажа вялікі навуковы калектыў у мнагatomнай гісторыі ЛКСМБ. А пакуль... а пакуль што напярэдадні нашага святая ад імя сучасных камсамольцаў хочацца нізка пакланіцца камсамольцам былых пакаленняў, выказаць ім шчырыя словы захаплення і падзякі за іх самаадданасць і мужнасць, за тыя вечна жывыя традыцыі камсамола, якія ствараліся з іх удзелам.

На нашым свяце будучы і тыя, каго няма ў жывых, ля чыіх магіл на вечнай ганаровай варце стаяць абеліскі. Мы ім кажам: «Вы жывыя ў нашых справах і марах, ваша жыццё працягваецца, мы вартыя вас! Мы клянёмся вам!» Ніколі не зсыхаюць жывыя кветкі ля помнікаў і абеліскаў, юнацтва знаходзіцца ў паходзе па месцах баявой і працоўнай славы. Мы, камсамольцы 70-х, працягваем слаўныя традыцыі свайго народа, роднага камсамола.

Напярэдадні вялікіх падзей людзі звычайна ўспамінаюць усё самае запаветнае, самае значнае, усё жыццё. Давайце і мы ўспомнім пра жыццё камсамола рэспублікі.

Першыя маладзёжныя арганізацыі ў Беларусі з'явіліся ў другой палове 1917 года ў Віцебску, Мінску, Рэчыцы, Слуцку, Бабруйску, Шклове. Як вядома, 29 кастрычніка 1918 года адбыўся І з'езд РКСМ. На ім былі тры прадстаўнікі ад той часткі Беларусі, якая не была акупіравана кайзераўцамі: Гайдук, Сіmunін, Тумаркін. Пасля гэтага з'езда пачалі стварацца камсамольскія арганізацыі ў Віцебску і Оршы, а затым, па

меры вызвалення Беларусі ад нямецкіх акупантаў, — у Мінску, Бабруйску, Мазыры і іншых гарадах. У пачатку 1919 г., пасля аб'яднання Беларусі і Літвы для сумесных дзеянняў супраць контррэвалюцыі і акупантаў, аб'ядналіся і камсамольскія арганізацыі.

У агні грамадзянскай вайны хутка рос камсамол Беларусі. 24 верасня 1920 года ў Мінску сабралася 140 прадстаўнікоў ад 20 гарадскіх і павятовых камсамольскіх арганізацый, якія налічвалі каля 3 тысяч членаў. У прынятай з'ездам дэкларацыі аб'яўлена аб стварэнні камсамольскай арганізацыі Беларусі — неадрыўнай часткі ўсяго РКСМ.

У гады грамадзянскай вайны ЦК РКСМ правёў тры мабілізацыі камсамольцаў на абарону сацыялістычнай Айчыны. Маладыя беларусы актыўна адгукаліся на гэтыя заклікі. Шмат іх было, юных герояў. Гэта Уладзімір Азін, які ў 23 гады ўступіў у рады Чырвонай Арміі, а ў 24 гады камандаваў 28-й стралковай дывізіяй. Гэта камсамольцы Андрэйчык, Кастроль, Гатоўскі, якія загінулі, стрымліваючы наступленне белалапакаў на Мінск.

Адшумела грамадзянская вайна. З 1921 года камсамол узяў шэфства над Ваенна-Марскім Флотам. Ішла мабілізацыя камсамольцаў на флот, праходзілі «тыдні Чырвонага Флоту», пачалася перапіска беларускіх камсамольцаў з маракамі Балтыкі. Зазначу, што і сёння беларускія камсамольцы — вялікія сябры і добрыя шэфы балтыйцаў. І 50-годдзе ЛКСМБ мы святкуем разам з маракамі. Традыцыі працягваюцца.

За гады толькі першай пяцігодкі ўзводзілася больш 200 фабрык, заводаў, электрастанцый у нашай рэспубліцы. Большасць рабочых складала моладзь. Цікава ўспамінае пра гэта Марыя Мацэнка — цяпер ганаровы грамадзянін г. Віцебска, Герой Сацыялістычнай Працы. Гэта яна са сваімі сябрамі пачала з рыдлёўкай будаваць на пустыцы фабрыку «Сцяг індустрыялізацыі».

Не забыць покліч тых дзён: «Кожны камсамалец павінен стаць ударнікам!» Затым штурмавалі тэхнічны мінімум, каб ажыццявіць індустрыялізацыю. А далей быў камсамольскі паход «за ўраджай і калектывізацыю». А потым камсамол узяў на ўзбраенне новы лозунг партыі «Далоў непісьменнасць!» Не злічыць слаўных спраў моладзі Беларусі ва ўсіх сферах напружанай будоўлі но-

вага сацыялістычнага грамадства. XVIII з'езд КПБ высока ацаніў уклад камсамола ў будаўніцтва сацыялізма.

Але надышоў грозны 1941. Амаль палавіна членаў камсамольскай арганізацыі Беларусі з першых дзён вайны ўступіла ў рады Чырвонай Арміі. У партызанскіх атрадах і ў падполлі змагалася 95 тысяч камсамольцаў, дзейнічала 36 камсамольска-маладзёжных брыгад і атрадаў партызан. У летапіс камсамола навечна занесены подзвігі юных партызан і падпольшчыкаў Мінска, Оршы, Обалі, Ліды, Свідзея, Гомеля, Жлобіна. 29 беларускіх камсамольцаў-партызан удастоены звання Героя Савецкага Саюза. Родная зямля і яе людзі ніколі не забудуць Міхаіла Сільніцкага, Фёдора Смалячкова, Пятра Купрыянава, Ефрасінню Зянькову, Міколу Кедышку, Аляксандра Ісачанку. За подзвігі, за гераізм і мужнасць у барацьбе з фашызмам камсамол Беларусі ўзнагароджан ордэнам Чырвонага Сцяга.

Як птушка фенікс, з попелу адраджалася наша Беларусь. Зноў камсамольцы былі там, куды іх клікала партыя. Адрасы іх подзвігу: Мінскі аўтамабільны і трактарны заводы, калгасныя палі, камсамольска-маладзёжныя брыгады ў жытэлагадоўлі. На асваенне цаліны паехала больш як 30 тысяч маладых беларусаў. За апошняе дзесяцігоддзе пры непасрэдным удзеле маладых у рэспубліцы ўзведзены Васілевіцкая і Бярозаўская электрастанцыі, Наваполацк і Светлагорск, вялікія хімічныя гіганты, Баранавіцкі баваўняны камбінат і інш. А сёння моладзь рэспублікі разам з бацькамі будзе камунізм. Мы добра ведаем і ўсведамляем, што ў наш час галоўны фронт камунізма ідзе цераз навукова-тэхнічны прагрэс. На ім вырашаецца лёс таго, за што змагаліся вы, нашы бацькі і дзяды. Але мы з гонарам вам дакладваем: ёсць поспехі на гэтым фронце і будуць яшчэ большыя! Вельмі яскрава гэта сцвярджаюць працоўныя поспехі моладзі, яе прага да навукі і тэхнікі, яе ідэйная перакананасць, вернасць роднай партыі.

Цяпер, у перадсвяточныя дні, па ўсёй рэспубліцы разгарнулася шырокае спаборніцтва маладзёжных калектываў пад дэвізам «Праца і подзвіг наш — табе, юбіляр!» Многія маладзёжныя брыгады прадпрыемстваў, будоўляў, калгасаў змагаюцца за права насіць імя 50-годдзя ЛКСМБ. Напярэдадні юбілею моладзь рэспублікі стане на 50-дзённую працоўную вахту. Усебеларускі фестываль моладзі стаў цудоўным святам. На раённых, абласных фестывалях адбываюцца конкурсы на лепшага спевака, дэкламатара,

Камсамолка Любоў Шаўчук (на здымку) лепшая намплектуюшчыца цэха № 2 Кобрынскай швейнай фабрыкі.

танцора, на званне «Лепшы па прафесіі», канцэрты мастацкай самадзейнасці, эстафеты, спаборніцтвы. Усё гэта дае магчымасць мабілізаваць юнакоў і дзяўчат на актыўны ўдзел у святкаванні юбілею камсамола.

Своеасаблівым аглядам вернасці заповітам Ільіча, справе партыі з'яўляецца ленынскі ўрок «Заповітам Леніна верныя», які праводзіцца ва ўсіх камсамольскіх арганізацыях.

Працоўны энтузіязм моладзі стаў паўсюдным. Гэта пацвярджаюць справы.

Рупліва працуюць маладыя хлебаробы Ваўкавыскага раёна. Яшчэ да пачатку лета сабраліся ў раёне маладыя механізатары, спецыялісты сельскай гаспадаркі і камсамольскія актывісты. Яны казалі: не той хлеб, што ў полі, а той, што ў свірне. Доўга раіліся, як зрабіць, каб дасканала дзейнічаў увесь уборачны канвеер. Яны ўзялі на сябе адказныя абавязальствы па дабраякаснай уборцы ўраджаю, бесперабойнай рабоце тэхнікі. Паўсюдна ў раёне праходзяць рэйды «Камсамольскага пражэктара», створан кальцавы кантроль: поле — гок — хлебныя трасы — збожжапрыёмны ток ці свіран. Любоў і павагу заслужылі сваёй працай, руплівым гаспадараннем маладыя камбайнеры Мікалай Абрамчук, Леанід Карпічэнка, Мікалай Крэчка, Яўген Сідаркевіч, Аркадзь Бязносік, Сяргей Кухарчык, Станіслаў Багдановіч і іншыя. Іх заклік сустраць свята працоўнымі падарункамі шырока падтрыманы ўсёй моладдзю Беларусі.

Адразу ж хачу сказаць, што «калегі» калгасных камбайне-

Адна з лепшых работніц Барысаўскага шклозавода імя Дзяржынскага Галіна Спірыдовіч. Дзяўчына працуе шліфавальшчыцай-алмазчыцай.

Фота В. Серады.

раў, тыя, што працуюць пад зямлёю, на рудніках Салігорска, таксама радуецца поспехамі ў перадсвяточным спаборніцтве. Смелыя і мужныя людзі працуюць на Салігорскім рудніку № 1. Вядучай прафесіяй тут з'яўляецца машыніст камбайна. Камітэт камсамола правёў спаборніцтва сярод моладзі за права называцца лепшымі па прафесіі. Лепшым машыністам на камбайне «ШБМ-2» прызналі камсамольца Антона Лазара. Гэты чалавек прайшоў амаль праз усе шахцёрскія работы, пакуль стаў машыністам. Усё ён умее рабіць, але хоча ведаць лепш, больш. Вучыцца ў вярхоўным горнахімічным тэхнікуме. Апрача гэтага, Антон у камітэце камсамола адказвае за спартыўны сектар, мае другі разрад па футболе, першы — па тэнісе.

На рудніку шэсць камсамольска-маладзёжных змен змагаюцца за права насіць імя 50-годдзя ЛКСМБ. Там, на трэцім гарызонце, працуюць сапраўдныя чароўнікі нетраў, сапраўдныя камсамольцы 70-х.

Часта кажуць, што камісары ідуць першымі. Гэта, мне здаецца, як найлепш дапасоўваецца да Тамары Серакавай, камсамолкі, маладой маці, якая ўжо 6 гадоў з'яўляецца камсамольскім ваяводам на Віцебскім заводзе радыётэталей. Яна цудоўная, наша Тамара!

А вось гамяльчанка, слесар-зборшчык завода электраапаратуры Рая Дзімітрачкова. Сваю пяцігодку яна выканала яшчэ ў жніўні 1969 года, навучыла сваёй прафесіі 8 маладых рабочых, авалодала некалькімі сумежнымі прафесіямі па збор-

цы магнітнага пускальніка. Рая — дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, нядаўна была дэлегатом Сусветнай маладзёжнай асамблеі ў Нью-Йорку.

Сапраўды вялікіх поспехаў у навукова-тэхнічным прагрэсе дабіліся камсамольцы Магілёўскага завода штучнага валакна. Яны на справе падтрымалі ў сябе «шчокінскі эксперымент» — перайшлі на новыя ўмовы гаспадарання: палепшылі арганізацыю працы і выкарыстанне рабочага часу, авалодалі сумежнымі прафесіямі, узяліся за механізацыю і аўтаматызацыю вытворчых працэсаў. Камсамольцы прадзільнага цэха № 2 узялі на сябе асноўную нагрузку ў асваенні брыгадна-паточнага метаду. Аперацыі, якія раней былі строга размеркаваны паміж работнікамі, пачалі выконваць усе па чарзе. Першымі асвоілі гэты метад камсамолкі Валя Зюзіна, Рая Слука, Валя Мельнікава. Цяпер прадукцыйнасць працы ў цэху ўзрасла на 5,4%. За невялікі час работы на новай сістэме 75 камсамольцаў асвоілі сумежныя спецыяльнасці і 82 павысілі разрады. Гэта дапамагло павялічыць зону абслугоўвання станкоў.

Вось так, сваімі канкрэтнымі справамі, камсамольцы вырашаюць лёс тэхнічнага прагрэсу, змагаюцца на самым галоўным фронце. Яны смела глядзяць вам у вочы, дарагія ветэраны камсамола, глядзяць з пачуццём выкананага абавязку.

З надыходзячым хваляючым святам — 50-годдзем камсамола Беларусі!

Ніна НЕРАД,
сакратар ЦК ЛКСМБ.

ВЯНЦЬ
ЗРУБА

Падабраўшы каля двух дзесяткаў вершаў пра Полаччыну і Заходнюю Дзвіну, я спытала ў славутай беларускай партызанкі Фёклы Фёдараўны Струй: які з гэтых вершаў ёй найбольш спадабаўся? Яна пахваліла ўсе тыя вершы, адзначыла, аднак, асаблівай сваёй увагай верш Еўдакіі Лось «Палачанка». Вось яго пачатак:

Можа, ты не такая і белая,
 А празвалі бялянкай,
 Можа, ты не такая і смелая,
 А слывеш партызанкай.
 Я з табою, зямлячка мая,
 Ужо тады падручыла,
 Калі дзіцем, пад спеў ручая,
 На сцяжыну ступіла,
 Я з табою расла,
 Ела хлеб травяны і бульбяны,
 Я з табою была,
 Калі ў лес ты ішла,
 У партызаны.

Ты ішла ваяваць,
Хоць ніхто не прыносіў
павесткі...

Цікава, чаму іменна гэты верш ухваляваў маю суб'ядніцу? Можна таму, што ён нібы непасрэдна да яе звернуты, пераклікаецца з яе асабістай біяграфіяй. А можна таму, што ў яе павышаная цікавасць да суб'ектыўнага пачатку ў паэзіі наогул? Цяжка сказаць, але важна ўжо тое, што палачанка з г. Дзісны не памылілася: у гэтым вершы Е. Лось, як і ў многіх іншых творах са зборні-

ка «Вянцы зруба», адчуваецца
задушэўная інтанацыя, цеплы-
ня, увага да непаўторнага чала-
вечага лёсу.

...Я іду па імшаніку золкім —
Гукаю, гукаю!

Я праходжу шыпшынікам
колкім —

Шукаю, шукаю...
Знайсці «адзіную, тую», сваю
гераіню, сваё непарторнае сло-
ва ў паэзіі — такую задачу ста-
віць перад сабой Е. Лось і мае
на гэтым шляху прыкметныя
здабыткі. У зборніку «Вянцы
зруба» многа матываў і тэм.
І не дзіва: ён жа падводзіць
вынік дваццацігадовай яе пра-
цы ў паэзіі, складзенай з таго
лепшага, што было ў папярэд-
ніх кнігах. Значнае месца зай-
маюць тут вершы грамадзян-
скага патрыятычнага пафасу.
Імі адкрываецца зборнік:
«Людзьмі завёмся...», «Домаш-
на», «Родная мова», «Пра пакален-
не». Нельга не заўважыць вер-
ша «Студзенскія фрагменты»
з яго абагульняючым зместам.

...Пытаю ў вясёлай залы:
«Вы рускія?» Хлопцы русыя
Паважна азваліся: «Так».
Азваліся ўкраінцы,
Азербайджанцы чарнявыя...
«А беларусы ёсць?»
«Ёсць!»— прагучала дружнае,
Роднае, басавітае —
Стаў родным салдацкі кут...
У многіх сваіх вершах паэтэ-
са бачыць у першую чаргу

канкрэтна-нацыянальнае: свае
родныя Ушачы з тым новым,
савецкім, што з'явілася ў іх,
усю азёрную Віцебшчыну, усю
Беларусь. У першую чаргу яе
захапляюць людзі, творцы но-
вага,—героі вайны і працы—
Палачанка, Беларуская дзяўчы-
на, Сейбіт, Маляр.

— Ты шчаслівая? — зацікаўлена і ўсхвалявана пытаецца Е. Лось у беларускай дзяўчыны, сваёй гераіні. Відаць, гэты матыў і будзе галоўным у зборніку паэтэсы. Ва ўсякім разе, паспрабуем вылучыць з мноства вершаў тыя, дзе гаворыцца пра жанчыну, яе месца ў жыцці, яе шчасце.

З чого складається яно, шчас-
е, якога ўсе так прагнуць і ча-
аюць? Зноў-такі з пачуццяў
юбасці да свае бацькаўшчы-
ы, з адчування непарыўнай
днасці з ёю.

Я тут расту.
Мне солодка і горька.
Мяне адсюль вятры не
адарвуць,—
гаворыць яна ў вершы «Дома».

Пазтэсу радуе сама магчы-
масць валодаць скарбамі род-
най мовы, спасцігаць таямніцы
паэзіі. Навакольны свет яна
ўспрымае як свой, родны, як
уласнае багацце, у ім усё — ад
травінкі да пчалы — належыць
чалавеку.

Мне так хороша жыць
і тварыць,

Еўдакія ЛОСЬ

Часы, што кроўю глебу росяць,
мінуліся, адгаласілі.
Людзі гэтак вершаў просяць,
як хлеба некалі прасілі!..

У цемнаце — ні чалавечка,
адной ісці праз верасы.
А ты плывеш сабе, як свечка,
як той агеньчык — валасы!
Калі прыгледзіцца сустрэчны,

заўважыць белае святло,
і хоць таму твой кут адвечны
ўспрыме як сваё жытло...

За мной — народ, што ні
кажыце,
за мной — яго бяда і гнеў,
ягоны васілёк у жыце
і немадэрны, шчыры спеў...
А калі так, то кожны хіжы
няхай падумае як след,
перш чым нагнуцца мо за
глыжам,
шпурнуць у васільковы свет!

Мне падорана шчасная
доля...
Мне б зямлю толькі гэту
любіць,
Не зазнаўшы сардэчнага
болю!
(Верш «Мая любоў»).

Толькі наўрад ці можна глыбока любіць родную зямлю, не зазнаўшы болю за яе, такую збалелую, здратаваную за перыяд войн і выпрабаванняў. Мусіць, нельга. Тут, відаць, паэтэса марыць аб будучым і хоча, каб родная зямля не ведала больш пакут і здзекаў.

У многіх сваіх вершах Е. Лось гаворыць пра жаночае, дзявочае шчасце, закранае інтымную тэму. Яна шчыра жадае паспрыяць шчасцю сваёй гераіні, якое часамі дзесьці затрымліваецца, голасам дзяўчыны гучае яго.

Дзе ты, шчасце маё,
ступаеш?
Дзе сцяжыначкі выбіраеш?
Мо да кладачкі мне

падбегчы,
Мо на вёсельцы падналегчы?

Паэтэса добра раскрывае і смутак жанчыны пазнейшага ўзросту, адчуванне ёю хуткабежнасці часу, развітання з маладосцю.

Мінула пара дзявочая,
Журбы настае пара...
На танцы ідзе малодшая,
На танцы ідзе сястра.

дзе паляць галаштанныя
маістры
з пасохлага бульбоўніку
кастры.
Падпальшчык мой далёка не
ўцячэ —
ён бульбінку у попеле пячэ...

...Тады была стройнай,
тады была мройнай,
тады мне жылося —
пілося,
вялося...
А што там пілося!
Вада са скарынкай.
А што там вялося!
Чарэп'е пад скрынкай...
Нечага быць
за эпоху хітрэйшай:
сённяшні дзень
за «тады» харашэйшы!
Ды і сама,
калі праўду шапну я,
стала даўно
цікавейшай за тую...

У старэйшай пачуццё любасці да маладосці, клопат добрай мацёркі (лепшай сяброўкі). Ёсць у Е. Лось і вершы іншай танальнасці: адчуванне болю за самотную жанчыну, у якой не ўдалося асабістае жыццё, якую абмінула шчасце. Паэтэса тактоўна і беражліва дакранаецца да чужой бяды, шчыра спачувае той, нешчаслівай жанчыне (верш «Адна»).

Адна бярэзіна — прыгожа,
Хто ні зірне — расчуліцца.
Адной жанчыне жыць
нягожа —

Журыцца,
сутуліцца...

Адна душой на белым свеце
Жанчына нешчаслівая! —
робіць вывад аўтар.

А ўвогуле паэзія Е. Лось светлая, жыццярэдасная. Шчасце яна бачыць перш за ўсё ў пачуццях любові да Радзімы, да людзей, да працы. Словы паэтэсы, звернутыя да самой сябе, жонка адрасаваць і яе гераіням:

...У мове века — і мая
гаворка,
У песні века — і маё
спяванне.

Зборнік Е. Лось «Вянцы зруба» — надзейная аснова для таго паэтычнага збудавання, якое яна старанна і штодзённа ўзводзіць.

М. БАРСТОК.

Песня

Маторка адплывае, —
плыві, не забывай...
Ніколі не бывае
апошняга «бывай!».

Ні я яго не чула,
ні ты не гаварыў.
Адно зара ўздыхнула
ды пацямнеў заліў...

Усе мае заўлэкі —
на краскавых лугах.
Твае ўсе — на далёкіх
пясчаных берагах.

Другога не стрываю,
другую не страчай...
Ніколі не бывае
апошняга «бывай!».

ЭКРАНЫ

«Песня пра Маншук».

ленінскіх ідэй для інтэрнацыянальнага рэвалюцыйнага руху пралетарыяту. У цэнтры карціны — станаўленне рэвалюцыйнай свядомасці маладога нямецкага хлопца Віктара Клейста. Праз шмат год, успамінаючы мінулае, ён скажа: «І з гадамі я зразумеў, што які б звільсты ні быў шлях, усе, хто будзе, думае, любіць, пакутуе і стварае, ідуць са мной побач, па дарозе да яго — Леніна...»

Галоўныя ролі выконваюць Міхаіл Ульянаў, Готфрыд Рыхтэр, Хельмут Хабель, Жана Болатава, Леў Круглы.

...Веснавы вечер, вясёлы, звонкі і гарэзлівы, у гэты сонечны дзень рашыў пажартаваць. Ён сарваў фіранку з акна і апусціў яе на галаву дзяўчыны як фату. Ён вырваў шарык у капрызлівага хлопчыка і адабраў паслухмянаму. Ён адабраў газету ў пенсіянера і прыклеіў да вітрыны, каб і манекен змог прачытаць яе. Ён павярнуў, нарэшце, усе флюгеры старажытнага Таліна...

Гэты вечер і пазнаёміць гледачоў з героямі новай мастацкай кінакарціны «Прыгоды жоўтага чамаданчыка» — з галоўным дзіцячым дондарам Пецькам, які ўсяго баяўся, і яго бабуляй, з Томай, якая развучылася смяцца, і яе татам — лётчыкам-выпрабавальнікам.

Чырвонай ніткай праз увесь фільм праходзіць думка: нават маленькі чалавек не мае права быць эгаістам. Эгаіст — баязлівец, баязлівец можа стаць здраднікам.

Паставіў гэты фільм рэжысёр Ілья Фрэз на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага па сцэнарыю, які ён напісаў у садружнасці з Соф'яй Пракоф'евай. У галоўных ролях здымаліся народная артыстка РСФСР Таццяна Пельтцар, народны артыст СССР Яўген Лебедзеў і маскоўскія школьнікі Віка Чарнакова і Андрэй Громаў.

«Прыгоды жоўтага чамаданчыка».

Іна Чурыкава ў кінафільме «Пачатак».

ІНА

18 ЧУРЫКАВА

Яшчэ мала зрабіла Іна Чурыкава ў кіно, але і ў гэтым нямногім выразна вызначылася яе творчая індывідуальнасць.

Будучы вучаніцай дзевятага класа (Іна займалася тады ў студыі пры тэатры імя Станіслаўскага), яна сыграла эпізадычную ролю ў фільме «Хмары над Борскам». Праз год маладая дэбютантка была прынята ў Дзяржаўны інстытут тэатральнага мастацтва ў майстэрню прафесараў Л. Волкава і В. Цыганкова. Цяпер на рахунку І. Чурыкавай некалькі кінаролей.

У яе ігры шмат усмешкі. У фільмах «Марозка» і «Трыццаць тры» мы смяемся над злом, у «Кухарцы» ўсміхаемся яе дабраце. Сёння яна іграе забаўнасць і нязграбнасць, заўтра высмейвае тупасць, дурноту, фанабэрыстасць. Але з якой цяжкасцю даваліся актрысе лёгкасць і зграбнасць! Глыбокае разуменне законаў жанру, уменне арганічна сумяшчаць эксцэнтрыку, пантэміму і драму прынеслі жаданы поспех.

У фільме-казцы «Марозка» Іна Чурыкава сыграла ролю Марфушкі. Перад намі паўстала перарослая дурніцкая нявеста, з яе соннай плаўнасцю і інфантальнымі капрызамі, з яе бутафорскім румянцам на твары і тупым позіркам.

Аляксандр Роу здымаў самыя цяжкія сцэны з казкі «Марозка» ў трыццаціградусную гарачыню пад Звянігародам. Іна гадзінамі «калдавала», шукала, мармытала тэкст, плюхалася ў гарачы пясок, плакала, калі трэба было па сюжэту. У гэтым казачным свеце яна адчувала сябе ўпэўнена, проста.

Затым былі эпізадычныя ролі ў кінафільмах Эдманда Кеасаяна «Дзе ты цяпер, Максім?» і «Няўлоўныя мсціўцы». Потым Чурыкава знялася ў ролі Нэлі ў кінакарціне «Старэйшая сястра».

— Мне падабаецца здымацца ў камедыі, — расказвае

Іна. — Але гэта не азначае, што дзеля жанру я гатова іграць любую ролю. Я за камедыю, але каб у ёй быў абавязкова характар, а не толькі яго замалёўка. Вось калі ў ролі ёсць адценні ўсіх жанраў, калі ёсць «слёзы скрозь смех», мне цікава працаваць.

Вялікі поспех выпаў на долю маладой актрысы ў фільме Глеба Панфілава «У агні броду няма». Іна Чурыкава іграе тут ролю санітаркі Тані Цёткінай. Іграе так, што становіцца бачны і адчувальны не толькі сам гэты вельмі складаны чалавек — адначасова далікатны і грубы, цёмны і таленавіты, сарамлівы і бязбоязны. Чалавек-герой, чыя вялікая, прыгожая душа расчынена ў будучыню. Акцёрскае выкананне асвятляе не толькі вобраз гераіні, а, што значна цяжэй (і каштоўней!), дазваляе адчуць вобраз эпохі, вобраз тых людзей, для якіх сапраўды не было «броду» — шляху для адступлення ў вогненным моры грамадзянскай вайны. Калі трэба было, яны ішлі ў агонь, як ішла непрыгожая, але цудоўная Таня Цёткіна — гераіня Іны Чурыкавай.

У цяперашні час актрыса зноў здымаецца ў Глеба Панфілава — на гэты раз у фільме «Пачатак».

— Паша (так завуць маю гераіню), — гаворыць Іна Чурыкава, — наша сучасніца, простая, фабрычная дзяўчына. Працуе ў невялікім гарадку, вучыцца і марыць стаць сапраўднай актрысай... На першы погляд яна можа здацца проста малацікавай, непрыкметнай, магчыма, смешнай і няўклуднай, недарэчна прастадушнай, але з ходам фільма ўсё больш выразная, рэльефная становіцца шчодрасць, глыбіня, тонкасць яе светаадчування... Паша Строганова надзелена незвычайным талентам чалавечнасці, рэдкай працавітасцю, настойлівасцю, што, нарэшце, памагае ёй ажыццявіць сваю мару.

Лісічка

Мой дзіцячы свет канчаўся за Лісічкай —
Між асін і траў затоенай крынічкай.

У Лісічцы ўсякіх дзіў было нямала.
Нам, дзятве, яна іх шчодро раздавала.

З краю кладкі шэры конік над вадою
На калёсах вёз бяргвенца за сабою.

І рыпелі ад напружання калёсы,
Напіналіся уперадзе атосы.

І сядзеў на возе, торгоў лейцы
Чалавечак у брылі і кацавейцы...

Быў то сон дзяціны, ці то песня...
Зарасла Лісічка, знікла ў лесе.

Мал. Я. Змітровіча.

Хвалько

Авар'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ

Кароўка

Я кароўка,
Му-му-му,
Малачко нясу
Таму,
Хто харошы,
паслухмяны,
Памагае роднай маме.

Ну і трапіў шчупак,
З рэчкі выцяг сяк-так,
Даўжынёй
Метр ці два,
З бочку будзе
Галава,
Велізарны
Гэткі рот,
— Дзе ж ён!
— З'еў абжора-кот!

Шпак- пераймала

Шпак, шпак-пераймала,
Знаеш песень ты
нямала.
Ты спяваеш салаўём
І сініцай І драздом.
Ластаўкай залешся,
Стрыжам адзавешся...
Ды навошта пераймаеш,
Добра ты І сам
спяваеш!

Няма ў птушачкі гняздзечка

Няма ў птушачкі
гняздзечка,
Разбурылі
І пабілі ўсе яечкі,
Усе пабілі.
Тужыць
птушачка-пяюшка
Днём І ночкай,

Бо не будзе
Ні дачушак, ні
сыночкаў.
Няма каго класці спаці
І пагушкаць,
Няма каго прыласкаці
Беднай птушцы.

ПОМНІК У ПУХАВІЧАХ

Гэтыя фотаздымкі зроблены ў час адкрыцця мемарыяльнага абеліска Пухавіцкаму падпольнаму райкому партыі і партызанам брыгады «Полымя».

Сотні людзей сабраліся пагодным ліпенскім днём ля падножжа помніка. Усе ўсхваляваныя. Дзяўчаты і юнакі з велізарнымі букетамі кветак увесь час пазіраюць на партызан, якія з'ехаліся з розных канцоў краіны.

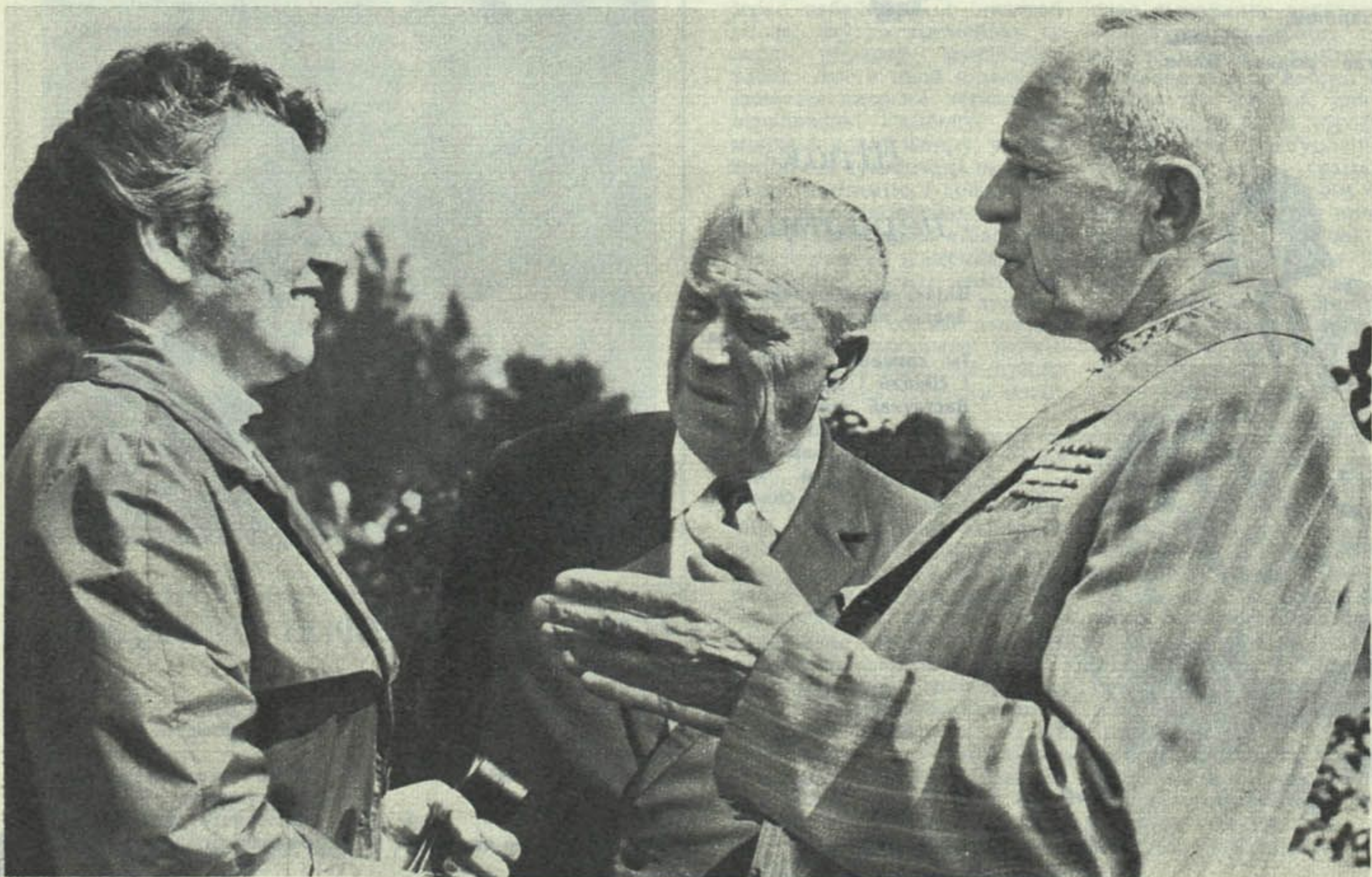
Адбываюцца цікавыя сустрэчы. Вось адна з іх. Сустрэліся баявыя сяброўкі Фрося Гатальская і Вольга Шынкарык-Кашнікава. Фрося Гатальская жыве на Кубані, Вольга Кашнікава працуе на Мінскім трактарным заводзе. Ім ёсць што раскажаць адна адной, яны ж не бачыліся цэлых 26 гадоў.

Смяюцца і плачуць сівочыя партызаны, пазіраючы на мірнае неба, на шчаслівую і прыціхлую моладзь, на барвовыя кветкі ля падножжа абеліска. Перад імі — адстаяўшымі жыццё — праходзяць зноў вогненныя гады іх маладосці.

Кветкі да падножжа абеліска.

Фота Ул. Вяхоткі

Байцы ўспамінаюць мінулыя дні... Сустрэліся былы сакратар Пухавіцкага падпольнага райкома партыі Васіль Шылярык, былы камандзір партызанскага атрада Герасім Раманаў і партызанка Ефрасіння Гатальская.

ІЛЬГОТЫ ЖАНЧЫНАМ

ПА НОВАМУ ЗАКАНАДАЎСТВУ

АБ ПРАЦЫ

15 ліпеня 1970 года Вярхоўны Савет СССР зацвердзіў новы закон аб працы—Асновы заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік аб працы. Якія льготы прадугледжаны для жанчын па гэтаму закону?

Савецкая дзяржава заўсёды праяўляла клопаты аб працаўніцах-жанчынах. На далейшае аздараўленне і палегчэнне ўмоў іх працы накіравана новае заканадаўства аб працы.

Важнейшай гарантыяй аховы працы жанчын з'яўляецца прадугледжаная артыкулам 68 Асноў забарона скарыстоўваць працу жанчын на цяжкіх і шкодных для арганізма вытворчасцях, а таксама падземных работах, апрача некаторых падземных работ (нефізічных або работ па санітарнаму і бытавому абслугоўванню). Такое абмежаванне жаночай працы абумоўлена анатама-фізіялагічнай будовай жаночага арганізма.

Адным з пытанняў палегчэння жаночай працы на вытворчасці з'яўляецца ліквідацыя, як правіла, начной працы жанчын. Артыкул 69 Асноў прадугледжвае, што прыцягненне жанчын да работ у начны час не дапускаецца, за выключэннем тых галін народнай гаспадаркі, дзе гэта выклікаецца асаблівай неабходнасцю і дазваляецца ў якасці часовай меры (начным лічыцца час з 10 гадзін вечара да 6 гадзін раніцы).

Клопатамі аб ахове здароўя жанчыны і дзіцяці прасякнуты нормы новага закона аб умовах працы цяжарных жанчын і маці, якія кормяць дзіця грудзмі.

Так, згодна артыкула 69 Асноў не дапускаецца прыцягненне да работ у начны час, да звышурочных работ і работ у выхадныя дні і накіраванне ў камандзіроўку цяжарных жанчын (незалежна ад тэрміну цяжарнасці) і маці, якія кормяць грудзмі, а таксама жанчын, якія маюць дзяцей ва ўзросце да аднаго года.

Жанчыны, якія маюць дзяцей ва ўзросце ад аднаго года да васьмі год, не могуць прыцягвацца да звышурочных работ або накіроўвацца ў камандзіроўку без іх згоды.

Цяжарныя жанчыны ў адпаведнасці з урачэбным заключэннем пераводзяцца на час цяжарнасці на іншую, больш лёгкую работу з захаваннем сярэдняга заробтку па ранейшай рабоце.

Маці, якія кормяць грудзмі, і жанчыны, якія маюць дзяцей ва ўзросце да аднаго года (калі і не кормяць грудзмі), у выпадку немагчымасці выканання ранейшай работы пераводзяцца на іншую работу з захаваннем сярэдняга заробтку па ранейшай рабоце на ўвесь час кармлення дзіцяці або пакуль дзіця не дасягне ўзросту аднаго года. Ім прадастаўляюцца, апрача агульнага перапынку для адпачынку і харчавання, яшчэ і дадатковыя перапынкі для кармлення дзіцяці. Гэтыя перапынкі прадастаўляюцца не радзей чым праз тры гадзіны (раней было 3,5 гадзіны), працягласцю не менш 30 мінут кожны. Перапынкі для кармлення дзіцяці ўключаюцца ў рабочы час і аплатаюцца па сярэдняму заробтку.

Часам, напрыклад, калі месца работы знаходзіцца далёка ад дому, жанчына фактычна не мае магчымасці выкарыстаць гэты перапынак, каб пакарміць дзіця. Таму дазваляецца далучаць перапынак для кармлення дзіцяці да абедзеннага перапынку, а таксама аб'ядноўваць абодва перапынкі на кармленне дзіцяці і пераносіць іх у суміраваным размеры на канец рабочага дня.

Новае заканадаўства захоўвае права за жанчынамі на вадпуск па цяжарнасці і родах працягласцю 56 календарных дзён да родаў і 56 календарных дзён пасля родаў з выплатай за гэты перыяд дапамогі па дзяржаўнаму сацыяльнаму страхаванню. У выпадку ненармальных родаў або нараджэння двух і больш дзяцей водпуск пасля родаў прадастаўляецца працягласцю 70 календарных дзён.

Апрача водпуску па цяжарнасці і родах, жанчыне, па яе заяве, прадастаўляецца дадатковы водпуск без захавання заробатнай платы (але з захаваннем месца работы), пакуль дзіця не дасягне ўзросту аднаго года.

Спецыяльныя гарантыі ўстаноўлены артыкулам 73 Асноў для цяжарных жанчын, для маці, якія кормяць грудзмі, і жанчын, якія маюць дзяцей ва ўзросце да аднаго года, пры прыёме на работу і звальненні з работы.

Так, забараняецца адмаўляць жанчынам у прыёме на работу і зніжаць ім заробатную плату па матывах, звязаных з цяжарнасцю або кармленнем дзіцяці.

Не дапускаецца звальненне цяжарных жанчын, а таксама маці, якія кормяць грудзмі, і жанчын, якія маюць дзяцей ва ўзросце да аднаго года, апрача выпадкаў поўнай ліквідацыі ўстановы, прадпрыемства, арганізацыі (тады звальненне дапускаецца, але з абавязковым працаўладкаваннем).

Гэтыя льготы сведчаць аб новым праяўленні клопатаў Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада аб жанчыне-працаўніцы, аб жанчыне-маці.

А. ХВАСТОУ,
кандыдат юрыдычных навук

ВЕЛАГОНКІ НА ПРЫЗ

ЧАСОПІСА

«РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА»

Рэспубліканскія спаборніцтвы па веласіпеднаму спорту сярод жанчын на прыз рэдакцыі часопіса «Работніца і сялянка» праводзіліся 11—12 ліпе-

ня гэтага года ў Гродна. У іх прымалі ўдзел зборныя каманды абласцей і Мінска.

У каманднай гонцы на 20 км пераможцамі сталі майстры спорту з Мінскай вобласці Галіна Макаўчык, Галіна Буткевіч і Інэса Бек з вынікам 29 мінут 52,8 секунды. На другім месцы веласіпедысткі Мінска Л. Філіна, А. Несцерава і В. Сахончык, на трэцім — спартсменкі Віцебскай вобласці В. Шабуніна, З. Траснікова і Г. Мураўёва.

У групавой гонцы разыгрывалася званне чэмпіёнкі рэспублікі 1970 года. Першая на фінішы была вядомая спартсменка ў гонках па трэку Элеанора Петручэня з Мінска. Менш паўкруга прайграла ёй чэмпіёнка СССР сярод моладзі па трэку мінулага года Валянціна Сахончык (абедзве трэнеру-

юцца ў трэнера Г. Хлопкава). Трэцяя была маладая спартсменка Ала Аніскевіч, якая выступала асабіста (Мінск, «Спартак», трэнер Л. Корбут). Упершыню выканалі нарматыў майстра спорту Э. Петручэня і А. Аніскевіч.

У камандным заліку пераможцамі сталі веласіпедысткі горада Мінска, яны заваявалі пераходны прыз. За імі — каманды Мінскай, Брэсцкай, Віцебскай і Гродзенскай абласцей.

На жаль, у спаборніцтвах не прымалі ўдзелу веласіпедысткі Гомельскай і Магілёўскай абласцей. Веласіпедны спорт у гэтых абласцях не ў пашане, бяздзейнічаюць федэрацыі веласіпеднага спорту, няма кантролю за работай трэнераў з боку кіраўніцтва камітэтаў.

А. ВАСІЛЬЕУ,
старшы трэнер

Мне сказалі: «Нельга!»
Фота Жаны Бандарэнкі.

«НЕЛЬГА!»

Калі б велізарны звон званіў кожны раз, калі вы гаворыце «нельга!», я думаю, вы не здолелі б вытрываць гэткага шуму... І ўсё ж усякі раз, як толькі вы вымаўляеце гэтае слова, у вушах вашых дзяцей яно гучыць аглушальным гонгам. Як выцерпець такое? І дзеці не церпяць: яны злуюцца, крычаць, пратэстуюць і часта робяцца яшчэ больш упартыя.

Канешне, зусім відавочна, што мы, бацькі, не можам дапусціць, каб дзеці пагарджалі нашым жыццёвым вопытам, нашымі ўяўленнямі аб тым, што дрэнна і што добра, што небяспечна і шкодна і так далей. Што ж нам рабіць? Выключыць адмову з нашага слоўніка? Вядома, не. Дзеці ж нявопытныя, неразумныя, шмат чаго не ведаюць, і нам увес час даводзіцца многаму вучыць іх.

Бяда, калі мы ўжываем «нельга!», толькі выказваючы сваю нецярплівасць, а не з жадання паправіць памылку дзіцяці або перасцерагчы яго. Мы вымаўляем гэтае слова раздражнена, гнеўна, нібы загад — сябры такім тонам не размаўляюць.

Большасць з нас гэта разумее, але не ўмее знайсці выйсце са становішча. Многія бацькі нярэдка шкадуюць, што вельмі часта гавораць дзіцяці слова «нельга!», даюць сабе слова іначай з ім абыходзіцца, але неўзабаве зноў паводзяць сябе па-ранейшаму. Змяніць наш характар нялёгка, таму трэба пастарацца высветліць некаторыя важныя рэчы.

Перш за ўсё трэба зразумець, што дзіця цалкам знаходзіцца ва ўладзе сваіх жаданняў, над якімі ў яго яшчэ няма або амаль няма ніякай улады. Спатрэбца многія гады, перш чым яно навучыцца кіраваць імі. Калі ж мы паспрабуем скараціць тэрмін гэтага працэсу, то дапусцім грубую памылку. Было б вельмі наіўна спадзявацца навучыць дзяцей

Парады бацькам

за некалькі першых год жыцця добра-ахвотна адмаўляцца ад чагосьці, ісці на кампраміс, адкладваць свае жаданні. Таксама як нельга чакаць, што яны зразумеюць нашы ўрокі з першага тлумачэння або пасля першага ж ушчування.

Па-другое, калі трэба ў нечым адмовіць дзіцяці, зробім гэта па-сяброўску. Вядома, паправіць памылку дзіцяці трэба, але перш за ўсё неабходна захаваць з ім сяброўскія адносіны.

Па-трэцяе, няправільнае ўжыванне слова «нельга!» толькі тармозіць паводзіны дзіцяці, але ніяк не мяняе належаўшага чынам яго жадання. Нашы рэчкі і настойлівыя «не!», «нельга!» толькі выклічуць у дзіцяці пачуццё ўшчэмленасці і засмучэння. Нават калі нам удалася забараніць дзецюм што-небудзь, чаго, на нашу думку, нельга рабіць, ці не разумней было б паправіць само іх жаданне зрабіць гэта? Але як? Галоўным чынам пры дапамозе мяккіх, спакойных, цяплых тлумачэнняў. Не, я не лічу, што ўсе мы здольны на гэта і тым больш заўсёды. Але калі мы ўсё ж паспрабуем паводзіць сябе з дзецьмі так хоць бы часцей, чым раней, то абавязкова будзем за гэта ўзнагароджаны, — няхай не адразу, а праз нейкі час. Гэта гарантавана. Няма патрэбы зазначаць, што гэта цяжэй, чым усякі раз крычаць «не-е-е!» з аднаго пакоя ў другі.

У той жа час не рабіце памылкі, чакаючы, пакуль дзіцяці споўніцца пяць-шэсць год. Звычайна «не!», «нельга!» пачынаюць гучаць, ледзь толькі дзіця пачынае хадзіць. Вось тут і трэба брацца за гэтую праблему.

(«Семья и школа»)

Парады ўрача

НЕБЯСПЕЧНАЕ ЗАХВОРВАННЕ

Слупняк — небяспечнае інфекцыйнае захворванне, якое вельмі часта заканчваецца смерцю. Ён аднолькава небяспечны для ўсіх узростаў, яго ўзбуджальнік сустракаецца ў прыродзе паўсюды.

Вароты інфекцыі — пашкоджаныя скура і слізістыя абалонкі. Інакш кажучы, заражэнне можа адбыцца пры раненнях, апёках, абмарожаннях, пры абортых, праведзеных у антысанітарных умовах, і г. д. Асабліва трэба падкрэсліць, што вялікая доля захворванняў на

слупняк прыпадае на тыя выпадкі, калі ў пацырпеўшага былі нязначныя парэзы, драпіны, уколы, на якія ён не звярнуў сур'ёзнай увагі. Напрыклад, дваццацігадовая работніца саўгаса парэзала сабе нагу шкельцам і праз пяць дзён захварэла на слупняк. Адзін васьмігадовы хлопчык захварэў ад уколу калючай. Жыхарка аднаго сяла параніла нагу, наступіўшы на кукурузны пачатак, і праз некалькі дзён захварэла на слупняк.

Сучасныя прафілактыка і ля-

чэнне слупняку заключаюцца ў хірургічнай апрацоўцы раны, а таксама ў стварэнні пасіўнага імунітэту пры дапамозе ўвядзення проціслупнячнай сывараткі.

Адзіны надзейны сродак барацьбы са слупняком — папярэдняя імунізацыя з дапамогай слупнячнага анатаксіну. Кожны чалавек, якому папярэдне зрабілі адпаведную прывіўку, становіцца неўспрыямальным да слупняку на ўсё жыццё. Імунізацыя пераносіцца вельмі лёгка, без тэмпературы і ўскладненняў. Пры лёгкіх ранах імунізаваны чалавек можа разлічваць поўнаццю на свой імунітэт. Пры больш цяжкіх раненнях неабходна рэвакцынацыя, калі пасля апошняй прывіўкі мінула больш шасці месяцаў. Для прафілактыкі неімунізаваным параненым трэба ўвесці проціслупнячную сываратку і адначасова пачаць актыўную імунізацыю супраць слупняку.

КАЛІ ТРЭБА ЕСЦІ ФРУКТЫ?

Свежыя фрукты, з'едзеныя раніцой нашча або ў час снядання, — лепшы рэгуляртар стрававання.

Абед таксама мэтазгодна пачынаць з порцыі салаты або фруктаў, таму што гэта ўзбуджае апетыт і ўзмацняе выдзяленне страўнікавага соку. Некаторыя людзі з адчувальным страўнікам дрэнна засвойваюць фрукты або таму, што недастаткова іх перажоўваюць, або таму, што ядуць іх пасля абеду. А трэба ведаць, што фрукты, асабліва сырыя, затрымліваюцца ў страўніку больш кароткі час, чым стравы з іншых прадуктаў, і калі мы з'ядаем іх пасля асноўных страў, то тым самым перагароджваем ім шлях.

Нягледзячы на парады вучоных, прывычкі людзей адносна прыёму ежы не змяніліся. І ў наш час толькі вельмі нямногія прытрымліваюцца асноўных прынцыпаў рацыянальнага харчавання.

Свежыя фрукты карысна есці таксама за вячэрай, для якой, асабліва летам, найбольш прыдатны халодны суп з гародніны, свежыя фрукты, малако і хлеб грубага помолу. Яблыкі карысна есці і раніцой, і перад сном. З яблыкаў можна прыгатаваць шмат смачных страў.

Калі ў пажылым узросце зубы ўжо не могуць як след перажоўваць свежыя фрукты, ад іх усё роўна не трэба адмаўляцца. Змяшаўшы фруктовы сок з малаком, можна атрымаць добры напітак, карысны нават для самага адчувальнага страўніка. Грушы і яблыкі можна ўжываць у ежу нацёртымі. Яны будуць яшчэ смачнейшыя, калі дадаць да іх тоўчаныя арэхі.

ЯК ТРЭБА ЕСЦІ ФРУКТЫ!

1. Перад ядой фрукты трэба абавязкова старанна памыць.

2. Фрукты, гародніну і іншыя плады трэба старанна пражоўваць, каб яны ўвільготніліся слінай. Гэта ў першую чаргу адносіцца да арэхаў.

3. Пад уплывам святла, паветра і цяпла фрукты трацяць частку сваіх каштоўных рэчываў і смакавых якасцей, таму іх лепей есці зусім свежымі.

4. Святло і паветра — галоўныя разбуральнікі вітамінаў у фруктах пры іх ачыстцы і разразанні. Пры здаровых зубах і страўніку фрукты лепш за ўсё есці са скуркай і з насеннай каробачкай, бо найбольшая колькасць каштоўных рэчываў знаходзіцца іменна там.

5. Фрукты трацяць вітамін С пры судакрананні з жалезам. Для разразання фруктаў карыстацца толькі нажамі з нержавеючай сталі.

6. Фрукты трэба захоўваць у халодным цёмным месцы нават тады, калі ім трэба даспяваць.

7. Захоўваць зімовыя гатункі груш і яблыкаў трэба ў цёмных халодных памяшканнях без пабочных пахаў, на плечыных шчытах, каб іх можна было лёгка перабраць.

8. Калі страўнік і кішэчнік зусім здаровыя, можна запіваць фрукты вадой. Але паколькі нельга быць упэўненым, як на гэта зрэагуе страўнік, лепш усё-такі праявіць асцярожнасць і ўстрымацца ад піцця вады. Катэгарычна трэба забараніць дзецям піць у такіх выпадках ваду, таму што яны часта ядуць няспелыя фрукты.

[«Болгарская женщина»].

НОВЫЯ КНІГІ

Л. А. Левінава. А ваша дзіця гатова да школы? (Кніга для бацькоў). Масква, выдавецтва «Асвета», 1969. На рускай мове.

Мэта гэтай кнігі — памагчы бацькам падрыхтаваць дзяцей да школы. На шматлікіх прыкладах аўтар паказвае, як выхоўваць у дашкольнікаў неабходныя валавыя навыкі, як прывіць дзяцей жаданне вучыцца ў школе, як выпрацаваць у іх ўменне кіраваць сваімі ўчынкамі, пераадоўваць цяжкасці.

На ўроку ў школе да ўсіх дзяцей — спакойных і шумных, рассеяных і ўважлівых — прад'яўляюцца аднолькавыя патрабаванні. Кніга навучыць, як развіваць мысленне, мову, цікаўнасць у дзяцей, паможа бацькам падрыхтаваць вучня не толькі да таго, каб ціха сядзець на ўроку, але і ўважліва слухаць настаўніка, дае таксама адказ на пытанне: ці трэба займацца з дзіцем да школы і як гэта рабіць.

У канцы кнігі прыведзены план прыкладных заняткаў з дзецьмі на працягу месяца, падаецца спіс мастацкай літаратуры для дзяцей 3—4 год, а таксама літаратура для бацькоў.

І. І. Рыданава. Аб заахвочванні і пакаранні дзяцей у сям'і. Мінск, выдавецтва «Народная асвета», 1970. На рускай мове.

Выхаванне дзяцей, будучых будаўнікоў камунізму, з'яўляецца важнейшай дзяржаўнай задачай. Вырашаць яе павінны, перш за ўсё, дзіцячыя сады і школы, а таксама іншыя вучэбна-выхаваўчыя арганізацыі. Аднак, гаварыла Н. К. Крупская, сям'я была і застаецца важнейшым выхаваўчым інстытутам.

У гэтай брашуры разглядаюцца некаторыя пытанні выхавання дзяцей у сям'і. У якасці асноўных метадаў выхавання рэкамендуецца перакананне ў правільных паводзінах. Падкрэсліваецца значэнне асабістага прыкладу бацькоў. На жыццёвых прыкладах паказана, як выхаваўчае ўздзеянне гэтых метадаў узмацняецца заахвочваннем дзяцей за добрыя ўчынкі і пакараннем за дрэнныя. Прыведзена шмат прыкладаў з жыцця і выхавання дзяцей у сям'і Ульянавых, а таксама выказванні Н. К. Крупскай і іншых вядомых педагогаў.

Шлях да перамогі. Беларускія пісьменнікі — 25-годдзе Вялікай перамогі. Мінск, выдавецтва «Беларусь», 1970. На рускай мове.

Большасць аўтараў гэтай кнігі — удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны. Яны апісалі падзеі сваіх таварышаў, баявых сяброў, расказалі пра ўсё, што бачылі і перажылі самі. Чытач сустрэне тут шчырыя, пранікнёныя радкі такіх старэйшых майстроў мастацкага слова, як Я. Колас, П. Броўка, М. Танк, А. Куляшоў, М. Лынькоў, П. Пестрак, С. Шушкевіч, С. Грахоўскі і іншыя, а таксама маладзейшых пісьменнікаў: Р. Барадуліна, А. Лойкі, А. Пысіна, В. Шымука, А. Ставера. Свае творы яны прысвячаюць воінам і партызанам, простым салдатам, генералам, палкаводцам і ўсім савецкім людзям, якія здзейснілі легендарныя падзеі ў імя перамогі над ворагам.

— Хіба не праўда, што наша мэбля і зручная і прыгожая? — прапануюць нам пераацэнацца аддзельніцы Гомельскага дрэвапрацоўчага камбіната Ліля Бандарэнка і Тамара Белавус.

Фота Ч. Мезіна (БЕЛТА).

НЫРКІ Ў СМЯТАНЫМ СОУСЕ

Ачышчаныя ад плевак цялячыя сырыя ныркі або вараныя ялавічныя наразаюць на дробныя кавалачкі і смажаць на сметанковым масле. Адрозу ж заліваюць смятаным соусам з цыбуляй, даводзяць да кіпення і даюць крыху пракіпець.

Падаюць са смажанай бульбай, пасыпаюць зяленівам.

САЛАТА З ЦЫБУЛІ, КАПУСТЫ І ЯЕК

Свежую белакачанную капусту нарэжце саломкай і ператрыце з соллю так, каб з'явіўся сок; рэпчатую цыбулю нарэжце або нашаткуйце саломкай; крутое яйка нарэжце на тонкія скрылёчкі. Усё гэта змяшайце, запраўце соллю, алеем і лімоннай кіслатой. Пасыпце зяленівам.

На 80—100 г свежай капусты — 1 цыбуліна, 2 ст. лыжкі алею, соль, лімонная кіслата па смаку, 1—3 яйкі.

САЛАТА „ПАДЛІПКІ“

Свежую белакачанную капусту нашаткуйце саломкай, ператрыце з соллю. Моркву і свежыя агуркі таксама нашаткуйце саломкай. Змяшайце, запраўце салатнай запраўкай. Яе

рыхтуюць так: смятану разатрыце з крутымі яечнымі жаўткамі, лімоннай кіслатой, цукровым пяском.

Пры падачы салату пасыпце зяленівам пятрушкі або кропам, змяшаўшы з пакрышаным крутым яечным бялком.

На 300 г свежай капусты — 1—2 морквіны, 1—2 агуркі, 1—2 ст. лыжкі смятаны, $\frac{1}{2}$ яйка, 1—2 чайныя лыжкі цукровага пяску, лімонная кіслата па смаку.

ПЯЧОНКА, ШПІГАВАНАЯ ЧАСНАКОМ

Пячонку прамываюць; ачышчаюць ад плевак і наразаюць на шырокія парцыённыя кавал-

кі. Канцом вузкага тонкага нажа ў кожным кавалку робяць 5—6 нахільных прарэзаў (накшталт кішэнь) і ў кожны кладуць зубчак часнаку. Пасыпаюць соллю, перцам, па жаданню паніруюць у пшанічнай к.у.цэ, а затым смажаць са свіным тлушчам.

На гатовую пячонку кладуць падсмажаную на тлушчы рэпчатую цыбулю або смажаныя памідоры, пасыпаюць зяленівам, падаюць са смажанай бульбай.

СЭРЦА ЯЛАВІЧНАЕ ПА-РУСКУ

Сэрца прамываюць, разразаюць удоўж, замачваюць у халоднай вадзе і вараць з карэннямі і рэпчатай цыбуляй. Варанае сэрца наразаюць на маленькія кавалачкі, злёгка абсмажваюць і кладуць у глыбокую каструлю.

Моркву, пятрушку, рэпчатую цыбулю наразаюць і пасеру-

юць; салёныя агуркі абіраюць, вымаюць зярняты і наразаюць на кавалачкі. Пасераваныя карэнні і агуркі кладуць у пасудзіну з кавалачкамі сэрца, заліваюць таматным соусам і тушаць да гатоўнасці. Пасля тушэння дадаюць часнок, расцёрты з соллю, і размешваюць.

Сэрца з соусам і гароднінай пасыпаюць зяленівам або кропам, на гарнір — смажаная бульба.

На 250 г сэрца — 2 ст. лыжкі масла, 2—3 морквіны, пятрушка, цыбуля, 1 агурок, часнок, 3 бульбіны, лаўровы ліст, перац гарошкам, зяленіва.

ЯБЛЫКІ ЗАПЕЧАНЫЯ

Яблыкі абярыце, разрэжце папалам і выньце сарцавіну. Заліце іх падсалоджанай вадой, дадайце белае сухое віно і крыху праварыце. Яечныя жаўткі разатрыце з пшанічнай мукой і цукровым пяском так, каб атрымалася белая аднародная маса, дадайце смятанку і добра перамяшайце.

Яблыкі пакладзіце на бляху, запіце іх падрыхтаванымі яечнымі жаўткамі з мукой і запячыце.

На 12 яблыкаў — $\frac{1}{2}$ —1 шклянку цукровага пяску, 1 шклянку белага сухога віна, 5 яечных жаўткоў, 1—2 ст. лыжкі пшанічнай мукі, $\frac{1}{2}$ шклянкі смятанкі.

«Трое».

Фота А. Когаля.

Часопіс «Советская женщина» распаўсюджваецца ў Савецкім Саюзе і за рубяжом. У яго стварэнні прымаюць удзел савецкія і замежныя журналісты, пісьменнікі, мастакі, грамадскія дзеячы.

Выпісвайце часопіс

„СОВЕТСКАЯ ЖЕНЩИНА“

Дарагія нашы чытачы!

Выпісваючы «Работніцу і сялянку» сабе, парадуйце друкаваным словам сваіх меншых дзяцей, сястрычак, братоў. Выпішыце ім штомесячны шматкаляровы часопіс

„ВЯСЁЛКА“

— Кавалер.

— Пятроў, кажуць,
што жонка цябе б'е?
— Гэта падлая вы-
думка — я заўсёды па-
спяваю ўцячы...

Малюнкi Генчо
Сімеонава.

Урач:—Ваша сэр-
ца мне не пада-
баецца — у вас па-
скораны пульс.

Малюнак
Барыслава
Златанава.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Пачынаючы з ліпеня 1966 года і да лістапада 1967 года, я пра-
цавала даярнай у калгасе, а з лістапада 1967 г.—у горадзе на
заводзе. 24 красавіка 1969 года зноў вярнулася ў калгас і пра-
цавала даярнай, з 4 лістапада 1969 года да 28 лютага 1970 года
знаходзілася ў водпуску па цяжарнасці і родах. Як мне па-
вінны вылічыць дапамогу за водпуск?

В. ШАБЛІНСКАЯ.

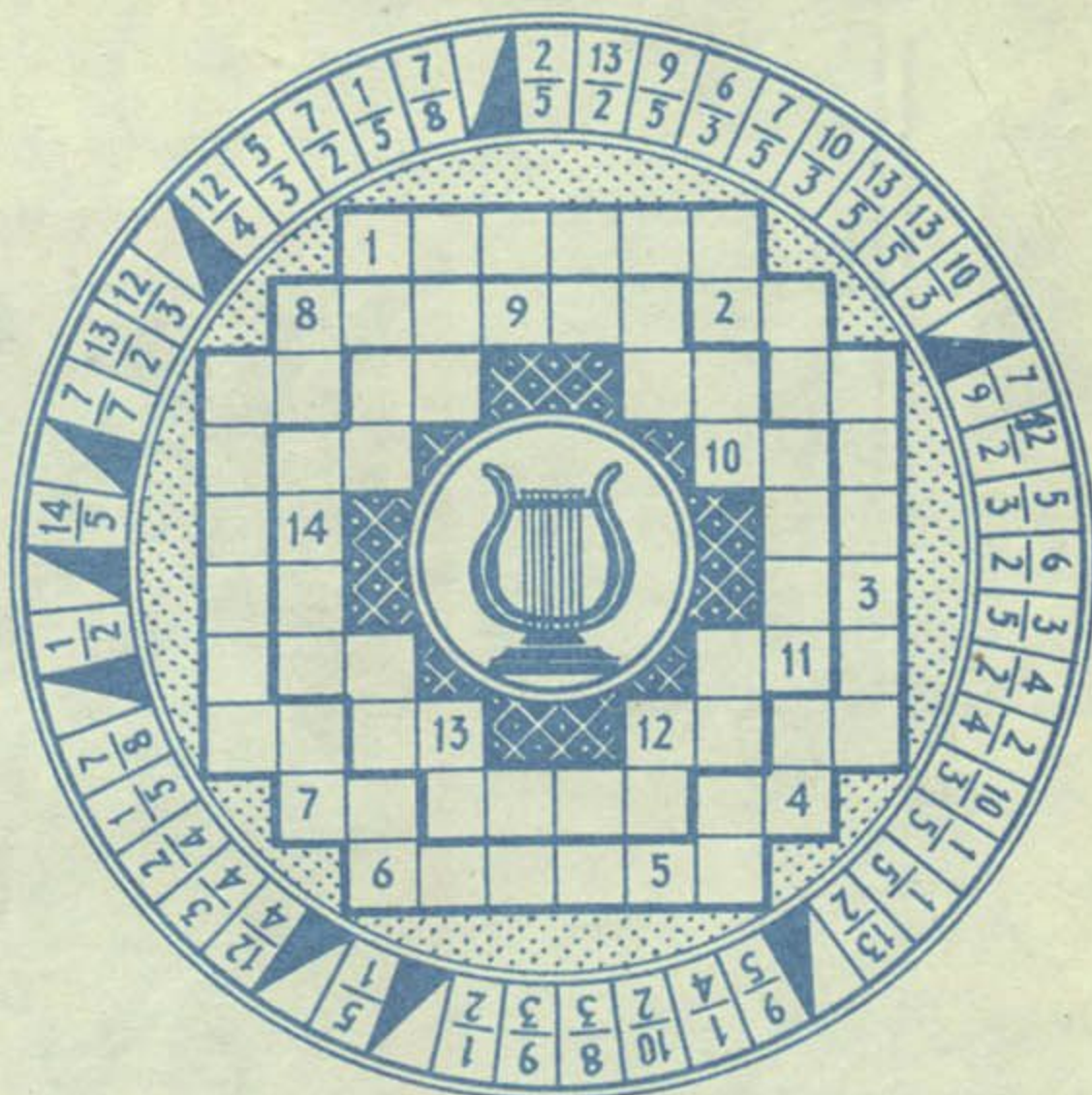
Акцябрскі раён.

Парадак назначэння і выплаты дапамог па цяжарнасці і ро-
дах жанчынам — членам калгасаў устаноўлен Палажэннем,
зацверджаным пастановай Савета Міністраў СССР ад 4 ліста-
пада 1964 года. Згодна гэтага Палажэння дапамога ў размеры
поўнага заробку выдаецца калгасніцам, якія маюць агульны
стаж работы не менш трох год. У стаж уключаецца работа не
толькі ў калгасе, але і на прадпрыемстве або ва ўстанове.

Жанчынам, якія ўступілі ў члены калгаса ў тым жа годзе,
у якім ім прадастаўлен водпуск па цяжарнасці і родах, для
вылічэння дапамогі ўлічваецца заробтак за ўвесь час работы
ў калгасе да дня наступлення водпуску.

Сярэднедзённы заробтак у гэтых выпадках вызначаецца
шляхам дзялення заробтку за ўвесь час работы на колькасць
каляндарных дзён, на працягу якіх жанчына знаходзілася
членам калгаса.

Вам, паважаная тав. Шаблінская, дапамога павінна быць на-
лічана, выходзячы з заробтку за перыяд з 24 красавіка
1969 года да 4 лістапада 1969 г., падзеленага на колькасць ка-
ляндарных дзён за гэты перыяд.

1. Беларускі кампазітар. 2. Опера П. І. Чайкоўскага. 3. Сугуч-
насць. 4. Аркестр. 5. Персанаж балета А. Баланчывадзе «Сэрца
гор». 6. Вялікі нямецкі кампазітар. 7. Опера М. П. Мусаргскага.
8. Жаночы або дзіцячы голас. 9. П'еса для клавійных інстру-
ментаў. 10. Опера С. Рахманінава. 11. Пясняр у народаў Казах-
стана. 12. Персанаж балета Б. Асаф'ева «Полымя Парыжа».
13. Музычны твор. 14. Рускі музычны крытык, аўтар оперы
«Рагнеда».

Калі словы чайнворда будуць разгаданы правільна, то па ак-
кружнасці прачытаецца крыптаграма, дзе зашыфравана непа-
хісная заповедзь П. І. Чайкоўскага, якой ён трымаўся ўсё сваё
жыццё.

Першая (верхняя) лічба азначае нумар слова, другая (ніж-
няя) — парадкавую літару ў слове.

СКЛАЛІ ТАМАРА І РЫГОР ЯКУШЫ.

АДКАЗЫ НА ЧАЙНВОРД «БЕЛАРУСКАЕ КІНО»,
змяшчаны ў 8 нумары

1. Голуб. 2. Булгакава. 3. Акуліч. 4. Чобур. 5. Рахленка.
6. Алёша. 7. Апанас. 8. Стася. 9. Ядвіся. 10. Яніцкі. 11. Ірына.
12. Аненскі. 13. Іванова. 14. Анюта. 15. Атрадзін. 16. Натан.
17. Нілін. 18. «Нявестка». 19. Адоскін. 20. «Налім». 21. Мазанік.
22. Камлюк. 23. Крэск. 24. Крапіва. 25. Апанасевіч. 26. Чарот.
27. Тарыч. 28. Чарнаўс. 29. Сокал. 30. Лукас. 31. Стаднюк.
32. Кучар. 33. Рысіна. 34. Аксана. 35. Андроўская. 36. Якім.
37. Макаёнак. 38. Каюраў.

На першай старонцы вокладкі: Першы раз у школу.
Каляровае фота Ул. Вяхоткі.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КО-
НАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА,
В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзела сельскай гаспадар-
кі і культуры — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. Ул. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 22836. Здадзена ў набор 30/VII.70 г. Падпісана да дру-
ку 24/VIII.70 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90%.
Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі, Мінск. Цана 15 кап.

Дадатак — выкрайка. Тыраж 385412 экз. Зак. 1046.

Цена 15 кап.

74995

